

Oscar II, Sveriges första porträttfrimärken

Inledning

Detta är ett exponat i klassen traditionell filateli och behandlar de svenska frimärken som visar porträtt av kung Oscar II. De framställdes först i boktryck (kurseringstid 1885-1891) och därefter i koppartryck (kurseringstid 1891-1914, då de sista häftena med Oscarmärken såldes).

Disposition och bearbetning

Exponatet är indelat i två huvuddelar, först boktrycksemissionen (blad 2-16), och därefter koppartrycksemissionen (blad 17-80). Inom respektive del presenteras i) förlagor, provtryck och produktionsteknik, ii) de utgivna märkena i nyanser (ostämplat och stämplat), inklusive exempel på användningar på försändelser och på olika typer av makuleringar, samt iii) varianter.

Flera av Oscarmärkena uppträder under perioder i flera nyanser parallellt, till följd av variationer i färgblandningen vid tryckningen. På grund av detta är presentationen ordnad efter nyanser och inte efter tryckleveranser. Angivna tidsintervall är de inom vilka respektive nyans normalt är avstämplat.

Varianterna presenteras i ett sammanhang för respektive emission i stället för uppdelat på de enskilda valörerna, för att ge möjlighet till en mer sammanhängande och logisk bearbetning.

Urval

En generell riktlinje har varit att välja objekt i så hög kvalitet som möjligt, så att t ex nyanser genomgående visas med prakt/lyx-exemplar. För vissa mycket sällsynta objekt innebär det dock "normalkvalitet" enligt SFF:s normer.

Det förekommer ingen duplicering i exponatet. Där flera ostämplade eller flera stämplade märken av en given nyans visas, så illustrerar detta olika färgstyrka eller färgschattering inom den nyansen. Försändelserna i exponatet är alla olika i ett eller flera avseenden – nyans eller valör för de använda märkena, portosats, eller typen av försändelse. I flera fall har en försändelse valts ut för att dessutom illustrera någon annan intressant aspekt, t ex en speciell typ av makulering eller ett dekorativt reklamtryck.

Viktiga källor

Falk, Mattson, "Oscarsperiodens frimärken 1885-1911", Filatelihandboken A:3, SFF, 1985.

Lyrinder, Ledmyr, "Oscar II koppartryck, avarter", andra upplagan, 2011.

Mattson, Sylwan, "Märkliga nyförvärv till Postmuseum", Postryttaren 2007.

Lyrinder, "Arksamlingen med Oscar II koppartryck i Postmuseum", Postryttaren 2013.

Facit Special Classic 2018, Facit Postal IX, bäge utgivna av Facit Förlags AB.

Stort tack till Peter Lorentzon, Per Gustafsson, Tomas Karlsson och Olle Pettersson för många stimulerande diskussioner!

Sällsynthet

Sällsynthetsgrad har markerats med blå ramlinje (enkel = sällsynt, dubbel = mycket sällsynt) och blå text. Ett (e) vid objektet innebär att det finns ett tillhörande intyg eller utlåtande från en expert. Några exempel på objekt värda att framhållas följer nedan.

Boktryck

Ett mycket sällsynt gravyrprov (blad 2).

Normalprov av två olika nyanser av 10 öre boktryck utan posthorn (blad 4 och 6).

Mycket tidig avstämpling (12/12 1884) av 10 öre boktryck utan posthorn (blad 4).

Ett privattryckt rabattkuvert (porto 9 öre) med reklam, med 10 öre med posthorn (blad 11).

Koppartryck

Flera mycket sällsynta gravyrprov, plåtprov och färgprov, både till öresvalörerna och till 1 krona (blad 17, 20 och 22).

Färgavdrag av 5 öre grön använt på försändelse (blad 18).

Tidigaste kända användning av 20 öre koppartryck, nyans a, typ II (blad 44).

Postanvisning till Canada med 4-strip av 1 krona (blad 64).

Flera mycket sällsynta varianter, med avseende på bl a spegeltryck (blad 72-73) och vattenmärke (blad 74-76).

Innehåll

	Blad
1. Inledning, plan för exponatet	1
2.1 Boktryck: bakgrund, provtryck, produktionsteknik	2-3
2.2 Boktryck: de utgivna märkena	4-14
2.3 Boktryck: varianter	15-16
3.1 Koppartryck: provtryck, produktionsteknik	17-24
3.2 Koppartryck: de utgivna märkena	25-64
3.3 Koppartryck: varianter	65-79
4. Koppartryck: epilog - pappersprov för Gustav V i medaljong	80

2.1.1 Boktryck: bakgrund, provtryck, förlagor

Nymans refuserade förslagsmärken



Fem öre röd,
slät bakgrund



Nio öre blå,
linjerad bakgrund



Tolf öre svart,
slät bakgrund



Trettio öre grön,
slät bakgrund



Femtio öre gul,
linjerad bakgrund

Om historien hade utvecklats bara något annorlunda hade Sverige fått sina första porträttfrimärken redan i början av 1860-talet. Boktryckare P. A. Nyman framställde 1861 förslag till nya frimärken, som var tänkta att ersätta märkena av vapentyp. Förslaget avbildade den nye kungen, Carl XV, och framställdes i valörerna 5, 9, 12, 30 och 50 öre. Alla valörer trycktes i flera olika färger - i stort sett i samma färger som tidigare använts för vapentypen och det svarta lokalmärket - och med slät eller linjerad bakgrund. Nymans förslag godkändes inte, och inga frimärken av denna typ blev därför utgivna. En bidragande orsak till att förslaget inte godkändes var sannolikt att märkena saknar valörsiffra - en del av kritiken mot den tidigare vapentypen var just att valörsiffrorna var alltför små och otydliga.

Tidig design, gravyrprov



10 öre röd, typ C
Mycket sällsynt (e)

Skillnader vs slutlig design:

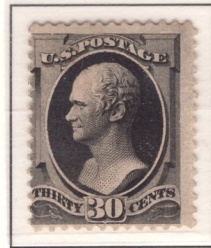
- "SVENSKA POSTVERKET"
i st f "SVERIGE"
- 10 ÖRE 10 i st f ÖRE 10 ÖRE
- Cirkel runt porträttet i st f oval
- Helt annan ornamentik

Förlaga till porträttet



Sverige mynt 2 kr
1880 (reducerat)

Förlaga till ramen



USA 30 cents
1881

Slutlig design

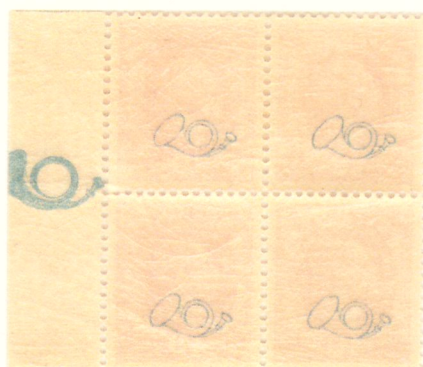


Det utgivna märket
(10 öre boktryck, utan
posthorn, nyans b)

Sänkning av riksportot från 12 till 10 öre beslutades av riksdagen 1884, och Kungl. Maj:t godkände 5/7 1884 att det nya frimärket fick bära kungens porträtt. Tre frimärken i kronvalörer med porträtt av Oscar II gavs ut i Norge 1878, men denna utgåva inspirerade inte någon snarlik design av svenska märken. Porträttbilden på det utgivna märket liknar i stället den på samtidens svenska mynt. Olika utformningar av rampartiet provades, innan den slutliga designen nästintill kopierades från ett märke från USA i en serie med porträtt av tidigare presidenter och statsmän.

2.1.2 Boktryck: produktionsteknik

Tryckteknik, papper och kontrolltryck



Ljusare posthorn



Mörkt posthorn

Fyrblock med marginalposthorn, position 49, 50, 59 och 60

Boktryck är en typ av högtryck, d v s de ytor som färgas och avger tryck är upphöjda. Det ger begränsade möjligheter till fina schatteringar i trycket jämfört med djuptryck (se blad 24). Vid framställning av boktrycksmärkena användes en tryckpress av cylindertyp: papperet fästes på en cylinder som rullades över tryckplåten. Märkena trycktes i enkelark om 100 märken.

Under det första året användes ett handgjort papper från Tumba pappersbruk vid tryckningen. Det var gulaktigt, och varierade mycket i kvalitet. I februari 1886 började man i stället använda ett tyskt papper av högre kvalitet. För att försvåra förfalskningar försåg det svenska postverket det papperet med kontrolltryck i form av blå posthorn på baksidan. Förutom ett posthorn på baksidan av varje märke trycktes dessutom åtta större posthorn i arkmarginalerna, ett i varje hörn och ett i mitten på varje långsida. Färgen på posthornen varierar något, från mörkt blå till ljusare.

Tryckfärg, gummering och perforering



10 öre med posthorn, nyans d



Ljuspåverkat märke



Ljus gummering



Gulnad gummering

Till de första leveranserna av boktrycksmärken (10 öre utan posthorn, nyans a) användes en tryckfärg baserad på färgämnet alizarin. Det färgämnet var dyrt, och därför bytte man mot en färg som i stället innehöll erytrosin. Denna färg användes sedan till alla följande leveranser av boktrycksmärken. Erytrosin är billigare, men väsentligt mer ljuskänsligt och även något vattenlösligt. Det gör att det ibland är svårt eller t o m omöjligt att avgöra om ett specifikt märke har sin ursprungliga färgnyans.

Gummering utfördes med gummi arabicum, löst i vatten innehållande lite glycerin för att hindra att märkena skulle bli spröda när gummeringen torkat. Färgen på gummeringen varierar från så gott som färglös till tydligt guldfärgad. Perforering av arken utfördes med verktyg som perforerade hela arket i en operation. Tandningen mäter 13 x 13 1/4 tänder per 20 mm.

2.2.1.1 Boktryck: 10 öre utan posthorn, typ I

Nyans a

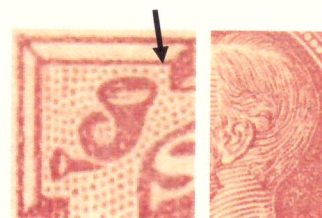
Primärt avsedd användning:

- Inrikes brev
- Inrikes dubbelt lokalporto
- Utrikes brevkort

- Brev till Norge (upp till 15 g)
- Brev till Danmark (från 1/3 1885)
- Utrikes trycksak (UPU:s tredje grupp)

Officiell utgivningsdag: 1/1 1885
Utsändes från frimärksförrådet
december 1884 - februari 1885
Upplaga, typ I: 12.741.900

Typ I, nyans a: mattkarmin (1884-85)



Normalprov; **sällsynt** (e)

Kännetecken, typ I:

- En extra punkt i bakgrunden över vänster posthorn.
- Otydlig kantlinje i nacken.

Typ I är den första upplagan, tryckt med de ursprungliga tryckplåtarna. Nya plåtar tillverkades sedan kring årsskiftet 1884-1885.

Användning före den officiella utgivningsdagen



PKXP XX
12/12 1884 (e)



Stockholm
12/12 1884



Jönköping
21/12 1884



Skara
22/12 1884



Ragunda
22/12 1884



Södertälje
30/12 1884



Upsala
31/12 1884

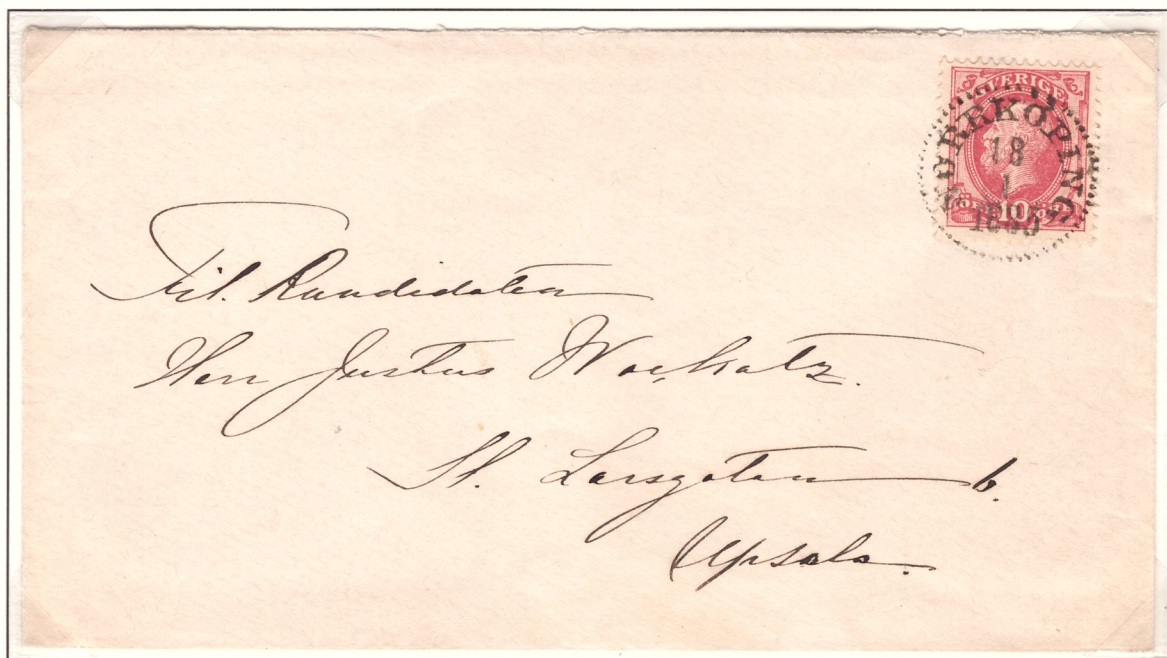


Pataholm
1/1 1885



Svartå
1/1 1885

Utformningen av det nya frimärket godkändes 3/9 1884, och officiellt utgivningsdatum sattes till 1/1 1885. Trots detta så fick flera postanstalter i landet leveranser av Oscarsmärken redan under december 1884. De två märken stämplade 12/12 1884 som ingår i detta exponat **hör till de tidigaste kända avstämplingarna.**



Inrikes brev i lägsta viktclassen. Portosats 10 öre, för vikt upp till 15 g. Avsant från Norrköping 18/1 1885.

Adresskort till paket.

Portosats 30 öre, för vikt upp till 1/2 kg. Avsant från Kärrgrufvan 27/5 1885, ankommet till Stockholm 28/5.

Adresskort till postpaket.

Härmed 1 paket märkt adress

vigt 1/2 kg. gr.; värde kr. öre;

postförskott å kr. öre.

Till Kerrar Bernk. Franke & Co

Adressatens bostad

Adresspostanstalt Stockholm

Fraktagift: betald med Kr. 30 öre

» att erläggas af mottagaren Kr. öre.

Att försändelsen ej innehåller sådana eldfarliga eller explosiva eller frätande ämnen, som omförmälas i Kongl. Förordningen den 9 november 1877, eller andra sådana ämnen som kunna tillfoga öfriga försändelser någon skada, intygas,

L. Rubens

STOCKHOLM
STA: 28 DEN
18 5 85

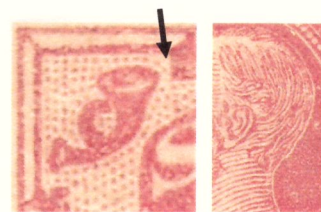
2.2.1.2 Boktryck: 10 öre utan posthorn, typ II

Nyans b

Utsändes från frimärksförrådet
februari 1885 - 23 februari 1886

Upplaga, typ II: 29.701.800

Typ II, nyans b: rödkarmin (1885-86)



Kännetecken, typ II:

- Tydlig kantlinje i nacken.
- Ingen extra punkt i bakgrunden över vänster posthorn.

Typ II trycktes med nygjorda plåtar. I samband med plåtbytet ändrade man också tryckfärgens sammansättning.



Normalprov; **sällsynt** (e)

Dansk järnvägsstämpel

Bläckmakulering (PKXP) 39a 20-2 86

Inrikes postanvisning

Frankerad med 10 öre boktryck, tillsammans med 5 öre ringtyp tandning 13. Portosats 25 öre (för belopp upp till 50 kr). Avsänd Mölnbacka 23/1 1886, via Kil 23/1, ankommen till Karlstad 24/1.

154

Postverket

Postanvisning

å ett belopp af 4 kronor 85 öre;

(kronetalet utfördt med bokstäfver:)

Tyra kronor 85 öre.

Inbetalningspostanstaltens stämpel.

Till Carlstads

Apotek

Bestämmelseorten: Carlstad

Närmare uppgift å adressatens bostad: _____

Annoterad under n:r 19866 vid postanstalten i

den 18

KIL 23 1886

KIL 23 1886

MÖLNBACKA 23 1 1886

MÖLNBACKA 23 1 1886

KIL 23 1886

Stämpelet för postanvisning å belopp intill och med 50 öre och för belopp öfver 50 till och med 100 kr.

Typ II, nyans c: blekt karmin (1885-86)



Blå stämpel,
Kårsta



Violett stämpel,
Rimbo



Blå stämpel,
Stehag

Inrikes brev med postförskott



Inrikes riksbrev sänt mot postförskott på 3,50 kronor, frankerat med 10 öre boktryck tillsammans med 5 och 30 öre ringtyp tandning 13. Portosats 45 öre: brevporto 20 öre (andra viktclassen), postförskottsavgift 25 öre (för belopp upp till 50 kr). Avsant Sundholmen 30/4 1886, transitstämplat Skene 1/5.

Brevkort skickat mot postförskott, men taxerat som brev



Brefkort 5 öre, sänt mot postförskott på 7 kronor, frankerat med tre stycken 10 öre typ I, nyans a. Före 1/8 1892 var det dock inte tillåtet att belägga brevkort med postförskott, och därför blev försändelsen taxerad som brev. Portosats 35 öre: 10 öre inrikes brevporto (lägsta viktklassen), 25 öre postförskottsavgift. Avsant Malmö Paket 14/5 1885.

Postkort använt för eftertaxering

Postafgifterna för	assurerade	} brefförsändelsen postanvisningen paketförsändelsen	n:r 1926 med	1155,45 fr
	rekommenderade			83/90 öre
å 1 portosats	från	till	Florence i Italien	
vägnade 11 gram				
utgöra:	befordringsavgift		kr.	20 öre
	rekommendationsavgift		"	18 "
	assuransavgift		1 "	08 "
			1 kr.	46 öre.
eller tillhoppa				
	Då emellertid nämnda försändelse befans försedd		1 kr.	36 öre,
	ken till sammanlagt belopp af endast			
	stanstalten hit öfversända makulerade frimärken,			
	detta postkort, till belopp af		kr.	10 öre.

(S. D. Nr 5.)

Stockholm
1886

Just

Jöns

Postkort använt för eftertaxering av ett underfrankerat assurerat brev till Italien. Porto 10 öre, frankerat med 10 öre typ II, nyans c. Avsant PKXP No 2 C UTR N 30/10 1886, brevbäringsstämpel Stockholm 2 TUR 31/10, och ankommet Stockholm ÖM 1/11.

2.2.2 Boktryck: 10 öre med posthorn

Nyans a

Utsändes från frimärksförrådet
24 februari 1886 - 20 maj 1891

Upplaga: 173.745.000

Nyans a: matt violettkarmin (1886-91)



Blågrön stämpel
Ödåkra

Dansk stämpel
Fra Sverige G;
sällsynt

Felaktigt ställt
stämpeldatum

Skyddsperforering, C. L. G.
(Claes Lindegren, Göteborg)
1887-85; **sällsynt** på boktryck

Brev till Finland, med finska stämplor



Portosats 20 öre (lägsta viktklass, UPU:s 2:a grupp).
Stämpel "FRÅN UTLANDET". Avsant från Stock-
holm 17/6 1891, ankommet Nikolaistad 19/6.



Tidningsöverflyttning

PS-kort använt för tidningsöverflyttning, frangerat med 10 öre med posthorn och 5 öre ringtyp med posthorn. Portosats 25 öre, för inrikes tidning som utkom med max ett nummer per vecka. Avsant Hernösand 10/10 1887.

Mottagningsbevis

Mottagningsbevis för ett rekommenderat brev. Portosats 10 öre. Avsant Malung 18/10 1887.

Nyans b: blekt violettkarmin - blekt violettrosa (1886-90)



Blekt violettkarmin

Blekt violettrosa



Blå stämpel,
Klenshyttan

Fyrkantstämpel
Slite

Rysk nummer-
stämpel 9;
sällsynt

Handskriven
makulering
2/6 1889

Finsk figur-
stämpel

Privattryckt rabattkuvert med reklam

<p>Aug. Hoffmann Pianofabrik 50 Regerings-50. gatan STOCKHOLM</p>	<p>HENRIC LABATT. MODEVAROR FÖR DAMER. 27 Drottninggatan, 1 tr. upp. Stockholm.</p>	<p>Aug. Hoffmann Pianofabrik 50 Regerings-50. gatan STOCKHOLM.</p>
<p>SVERIGES SJUK-ASSURANCE 9 Malmskinnadsgatan 9. STOCKHOLM.</p>	<p>4.</p> <p><i>Natarée</i></p> <p><i>Hel Larsson</i></p> <p><i>Helstenvik</i></p>	<p>Billigaste Olycksfalls- BORE. försäkring STOCKHOLM.</p>
<p>Pris för kuvert med frimärke 9 öre.</p>		
<p>Eastman Sportmagasin Stockholm.</p>	<p>HYLIN & Co. Stockholm. Såp- och Tvålfabrik samt tillverkning af alla sorters Parfyer m. fl. tekniska fabrikat.</p>	<p>Eastman Sportmagasin Stockholm.</p>

Privattryckt kuvert med reklam, frankerat med 10 öre, blekt violettrosa. Portot för inrikes riksbrev var 10 öre, men kuvertet såldes förfrankerat till rabatterat pris, 9 öre. Avsant Tuna 24/10 1888. En stämpel med spegelvänt N förekom under perioden 1882-1891. Dessa reklamkuvert är **sällsynta.** (e)

Brevkort med expresstillägg

Inrikes brevkort 5 öre, sänt express, frankerat med 10 öre med posthorn, blekt violettrosa. Portosats 25 öre: 20 öre expresstillägg (fr o m 1/7 1887). Avsant Uppsala 13/4 1889.

Brevkort till Finland

Frankerat med 10 öre blekt violettkarmin. Portosats 10 öre (UPU:s andra grupp). Avsant från Linköping 24/10 1886, ankommet 25/10.

Nyans c: karmin (1886-91)

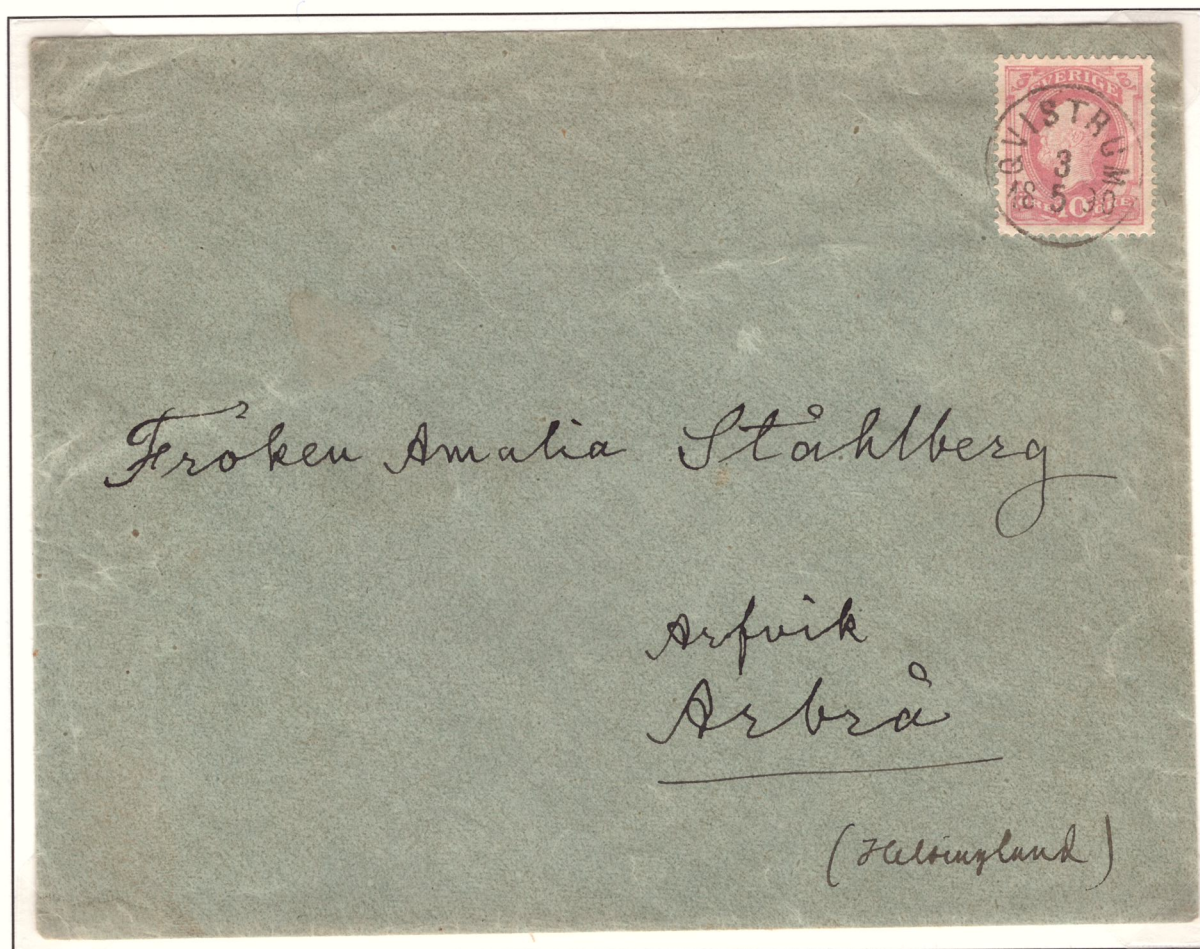
Brev till Tyskland, frankerat med 10 öre med posthorn och 5 öre koppartryck, nyans a¹. Portosats 20 öre: utrikes porto, lägsta viktklassen, UPU:s andra grupp. Avsant Ångbåts PXP N^o 61 22/7 1891 (ombord på ångfartyget Norrtelje), via Stockholm C5 22/7, ankommet till Heidelberg 24/7.



Inrikes rekommenderat brev, portosats 30 öre: inrikes porto 10 öre (lägsta viktklass) plus rektillägg 20 öre. Avsant Sundsvall 7/3 1891.

Nyans d: mattrosa, gulaktigt papper (1890)

Finsk ortsstämpel Hangö

Norska nummerstämpel 45 och 96
(använda på färja Strömstad - Halden);
nummerstämpel 96 är **sällsynt***Inrikes brev*Inrikes riksbrev i lägsta viktklassen. Portosats 10 öre,
för vikt upp till 15 g. Avsant Qvistrum 3/5 1890.

2.2.2 Boktryck: varianter

Plåtfel



10 öre utan posthorn:
”Hela mustaschen synlig”,
position 12 (1885-86)



10 öre utan posthorn:
Fläck under E i SVERIGE,
position 32



10 öre med posthorn:
Bortfallen ram i övre
höger hörn (1886-87)

Plåtfelen ”hela mustaschen synlig” och ”fläck under E” har endast påträffats på 10 öre utan posthorn, vilket starkt indikerar att nya tryckplåtar tillverkades i samband med att tryckning på det nya papperet, med posthorn som kontrolltecken, skulle påbörjas.



10 öre med posthorn:
Bortfallen ram i båda
övre hörnen (1886-87)

Varianten ”bortfallen ramlinje” på försändelse



Varianten ”ramlinjen bortfallen i övre vänster hörn” på 10 öre boktryck med posthorn (vänster märke). Frankering tillsammans med 5 öre ringtyp med posthorn, på postanvisning; portosats 25 öre (belopp 25 - 50 kr). Avsänd Seffle 24/12 1886, via Kil 24/12, ankommen till Göteborg 27/12.

Märken med någon av varianterna ”bortfallet hörn” är normalt avstämplade under perioden juli 1886 till mars 1887.

2.2.2 Boktryck: varianter

Tillfälligt plåtfel



10 öre med posthorn:
färgfläck på halsen

Spegeltryck



Tillfälligt plåtfel. Vid boktryck kommer en skada som ger en fördjupning i tryckplåten att resultera i ett ofärgat område i det tryckta märket (se plåtfelen på det föregående bladet). Denna skada kvarstår tills plåten repareras eller byts ut. Om däremot ett främmande föremål hamnar på tryckplåten kommer detta att infärgas och ge ett färgat område i det tryckta märket. Om föremålet avlägsnas och plåten rengörs blir trycket normalt igen, så därför blir denna typ av plåtfel ofta tillfälliga och kortvariga.

Förskjuten perforering



10 öre utan posthorn

10 öre med posthorn

Förskjutet posthorn



Del av marginal-
posthorn nere t v
Position 50

Del av marginal-
posthorn uppe t h
Position 51

Del av marginal-
posthorn uppe t v
Position 60



Delar av två post-
horn i sidled

Delar av två post-
horn i höjded

3.1.1 Koppartryck: provtryck, öresvalörer

Plåtprov typ Db



20 öre grön (e)
Mycket sällsynt

Kännetecken, typ Db:

- Porträtt i vänsterprofil
- Ramen lik 10 öre boktryck

Gravyravdrag typ G



20 öre ultramarinaktigt blå (e)
Mycket sällsynt

Kännetecken, typ G:

- Porträtt i halvprofil vänster
- Ramen lik 10 öre boktryck

Gravyravdrag typ F2



Mattblå, utan valör (e); mycket sällsynt

Kännetecken, typ F2:

- Porträtt i vänsterprofil, med finare schatteringar än i typ Db
- Ramen ofullständig

Bagges tryckeri fick redan 1885 i uppdrag att framställa märken med Oscar II:s porträtt med hjälp av koppartrycksteknik. Flera olika förslag till utformning av märkena framställdes, med variationer i både porträttet och ramens utformning, och det dröjde till 1891 innan den slutliga designen godkändes. Alla tidiga plåtprov och gravyrprov är sällsynta eller mycket sällsynta.

Plåtprov typ K



5 öre grön



10 öre karmin



20 öre blå



20 öre blågrön
Mycket sällsynt (e)



Provstämplat
Mycket sällsynt (e)

Plåtprov typ K, som även kallas "smala huvudet" eller "slokande mustaschen", framställdes i valörerna 5, 10 och 20 öre. Några av dessa plåtprov förekommer också provstämplade Stockholm 1, med en kasserad stämpel där datum inte ställts om (samtliga kända exemplar är stämplade 16/7 1886).

3.1.1 Koppartryck: provtryck, öresvalörer

Godkänd design, färgavdrag



Med övertryck "Proftryck"



Utan övertryck; **sällsynta** (e)

Vid upplappningen av de färdiga godkända tryckplåtarna gjordes färgavdrag på gulvitt papper utan vattenmärke. Arket övertrycktes med "Proftryck" i vågräta och lodräta rader för att förhindra användning till frankering, men övertrycket gjordes så glest att ca 20 märken per ark blev utan övertryck. Trots att dessa färgavdrag enligt instruktionerna skulle brännas stals några ark från tryckeriet under våren och sommaren 1891, och i några fall användes de märken som var utan övertryck för frankering. Några få brev frankerade med färgavdrag är kända i privat ägo.

Som en konsekvens av denna stöld övergick tryckeriet till att använda ett annat provtryckspapper, med kontrolltext på baksidan; se nästa blad.

Färgavdrag använt för frankering



Färgavdrag av 5 öre koppartryck som frankering på ett lokalbrev inom Göteborg, tillsammans med 5 öre koppartryck, nyans a¹. Portosatsen 10 öre motsvarar andra viktclassen. Avstämplat Göteborg LBr 9/12 1891, brevbäringsstämpel Göteborg 2 TUR 9/12. Försändelser med dessa färgavdrag är **mycket sällsynta**. (e)

3.1.1 Koppartryck: provtryck, öresvalörer

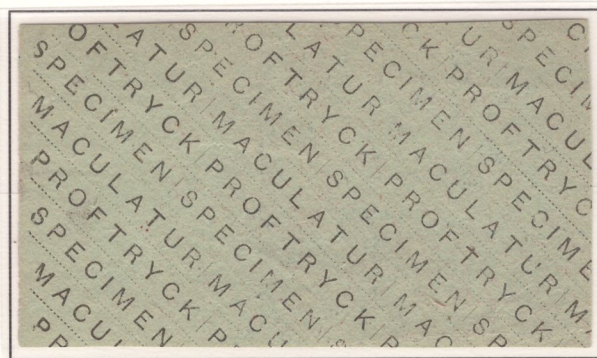
Färgavdrag på specimen-papper



Gröngrått papper (e)



Gulgrått papper



För att förhindra nya stölder av provtryck övergick man 1892 till ett papper som på baksidan har texten "SPECIMEN MACULATUR PROFTRYCK". Dessa provtryck finns på gröngrått och gulgrått papper.

Färgprov för 8 öre



Matt gulorange; sällsynt

Som en del av processen att välja färg till den planerade nya valören 8 öre trycktes olika färgprover med plåtar som använts till 5 öre koppartryck. Sådana färgprov förekommer sällsynt på privat hand.

3.1.2 Koppartryck: provtryck, 1 krona

Gravyrprov, typ H

Kännetecken, typ H:

- Porträttet i vit oval
- Skuggning runt porträttet når fram till ovalen
- Bottenmönster och form på 1:an avviker från slutlig design



Mattorange - ljusblå
Mycket sällsynt (e)

Gravyrprov, typ Lb

Kännetecken, typ Lb:

- Porträttet i färgad oval
- Skuggning både vågräta och sneda streck
- Bottenmönster och form på 1:an avviker från slutlig design



Orange - mörkbrun
Mycket sällsynt (e)

Plåt- och färgprov, typ N



Rödbrun - blågrå



Mattblå - mattorange



Matt rödaktigt orange - ultramarinaktigt blå



Provtryck av enbart porträttet

Arbetet med att ta fram ett märke med Oscar II:s porträtt i valören 1 krona började redan 1891, men det dröjde till 1898 innan man nådde fram till ett godkänt förslag. Relativt snart bestämdes att märket skulle vara tvåfärgat och i samma format som öresvalörerna, men flera utformningar av ramen provades, med variationer i bl a designen av ovalen, siffran 1, och bottenmönstret. Gravyrprov av typerna H och Lb, som visas i detta exponat, är **mycket sällsynta** på privat hand. Provtrycken av typ N förekommer i några olika färgkombinationer, och två av dessa är även kända med porträttet omvänt.

3.1.2 Koppartryck: provtryck, 1 krona

Godkänd design, plåt- och färgprov typ P



Karminrosa -
(orangeaktigt) gul



Orange -
(grönaktigt) blå



(Orangeaktigt) gul -
blå



Brun - blå



Matt gul - svart



Olivgul - matt röd



Grönaktigt blå - svart



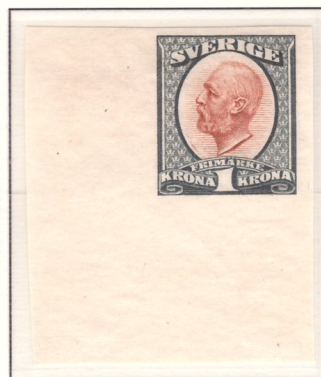
Matt grönaktigt blå
- svart



Matt (grönaktigt) blå
- röd



Ljusblå - brunaktigt röd



(Grönaktigt) grå -
(rödaktigt) brun

Gravyren av typ P godkändes i december 1898. Därefter framställdes plåtprover av denna typ i fler än trettio olika färgkombinationer innan färgerna för det utgivna frimärket slutligen fastställdes. På detta och de två följande bladen visas 31 olika färgprover.

3.1.2 Koppartryck: provtryck, 1 krona

Godkänd design, plåt- och färgprov typ P



Gulorange -
brunaktigt karmin



Mattorange - brun



Mattorange - blå



Mattorange - svart



Gulbrun - gråblå



Mörkt gulbrun -
svartbrun



(Ultramarinaktigt) blå - (olivaktigt) gul



(Ljus)blå - brun

De åtta färgprover av typ P som visas ovan anges i SFF:s Oscars-handbok som endast kända i Postmuseums samlingar, men åtminstone **enstaka exemplar är kända på privata händer**.



Brunkarmin -
grönaktigt grå
(illustrerat i Post-
ryttaren 2007)



Gröngrå - brunaktigt röd



Gulbrun - blågrå



Karminbrun -
olivaktigt gul

I nyförvärv som gjorts till Postmuseum efter Oscars-handbokens publicering 1985 har tidigare okända färgkombinationer upptäckts. De fyra färgprover som visas närmast ovan är färgkombinationer som inte finns omnämnda i handboken, och som därför **sannolikt är sällsynta**; ett av dem finns illustrerat i Postmuseums årsbok Postryttaren 2007.

3.1.2 Koppartryck: provtryck, 1 krona

Godkänd design, plåt- och färgprov typ P



Karminrosa -
(ultramarinaktigt) blå



Karminrosa - gråblå



Karminrosa -
blåaktigt grå



Mörkt karminrosa -
svart



Röd - gråsvart



Ljus karmin - gråsvart



Mörk karmin - svart

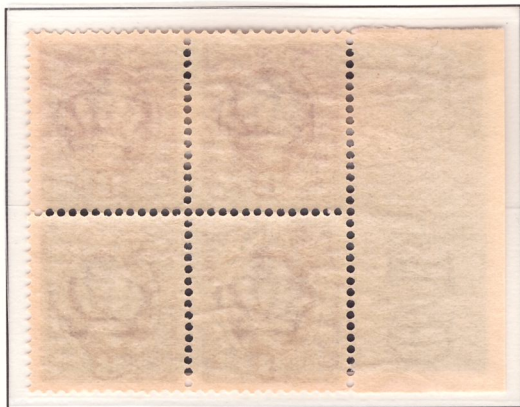


Karminrosa - gråsvart
(färger valda till det utgivna märket)

Ett antal olika färgkombinationer i närliggande nyanser på temat "ramen i rött - porträttet i blått, grått eller svart" provades innan färgerna för det utgivna märket valdes slutgiltigt.

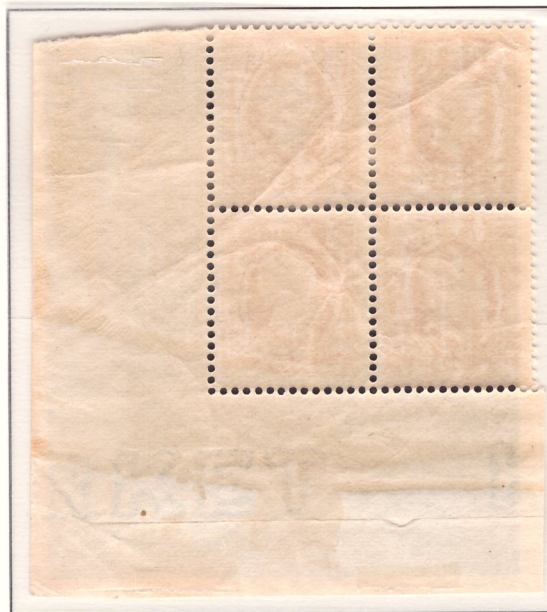
3.1.3 Koppartryck: produktionsteknik

Tryckteknik, papper och vattenmärke



K-papper, med vattenmärke krona och KPV i marginalen (8 öre, nyans c)

Koppartrycksemissionen framställdes med djuptryck, d v s de ytor som färgas och avger tryck är nedsänkta. Det ger större möjligheter till gradvisa schatteringar och detaljrikedom i trycket jämfört med boktryck (se blad 3). Tryckningen utfördes med cylinderpressar av så kallad Marinoni-typ, de första åren i enkelark och från 1896 i dubbelark.



B-papper, med endast vattenmärke KPV i marginalen (25 öre)

I samband med tryckningen av koppartrycksemissionen började man också använda papper med vattenmärke, K-papper från Klippans Pappersbruk. Det var försett med vattenmärke dels i form av en krona för varje märke, och dels med texten KONGL POSTVERKET i varje marginal. Detta papper användes till hela koppartrycksemissionen, med undantag av de sista leveranserna av 20 och 25 öre - på grund av brist på K-papper fick man gå över till B-papper, också från Klippans Pappersbruk. Detta papper hade inget vattenmärke på de enskilda märkena, utan endast texten KUNGL POSTVERKET i marginalen.

Tryckfärg, gummering och perforering



Märken som mörknat p g a inverkan av luftföroreningar

Vid tryckning av koppartrycksemissionen användes tillsatsmedel som med tiden gav slitage på plåtarna (se blad 26, 51 och 65). Andra av de använda tillsatsmedlen påverkas av svavelföroreningar i luften, vilket kan ge missfärgning där märket mörknat. För flera av valörerna ändrade man färgen, för att minska risken för förväxling mellan olika valörer (se blad 28, 55 och 60).



Gulnad och åldrad gummering (5 öre, nyans a¹)

Till gummeringen användes samma teknik som till boktrycksmärkena, d v s en vattenlösning av gummi arabicum och lite glycerin. Även för koppartrycksemissionen varierar färgen på gummeringen från så gott som färglös till tydligt guldfärgad. Perforeringen utfördes, liksom för boktrycksemissionen, med arktandningsverktyg som gav 13 x 13 1/4 tänder per 20 mm. Som hjälpmedel tryckes passningslinjer i marginalen på arken (se blad 77).

3.2.1 Koppartryck: 5 öre

Nyans a¹ och a²

Primärt avsedd användning:

- Inrikes och nordiskt brevkort
- Utrikes trycksak (upp till 50 g)

- Lokalbrev, 1:a viktklassen (upp till 15 g, från 1/10 1907 upp till 20 g)

Utgivningsdag: 25/3 1891

Kurseringsperiod, nyans a-c:
25/3 1891 - 1/2 1897

Upplaga, nyans a-c: 53.415.500

Nyans a¹: svagt gulaktigt djupgrön - grön (1891)

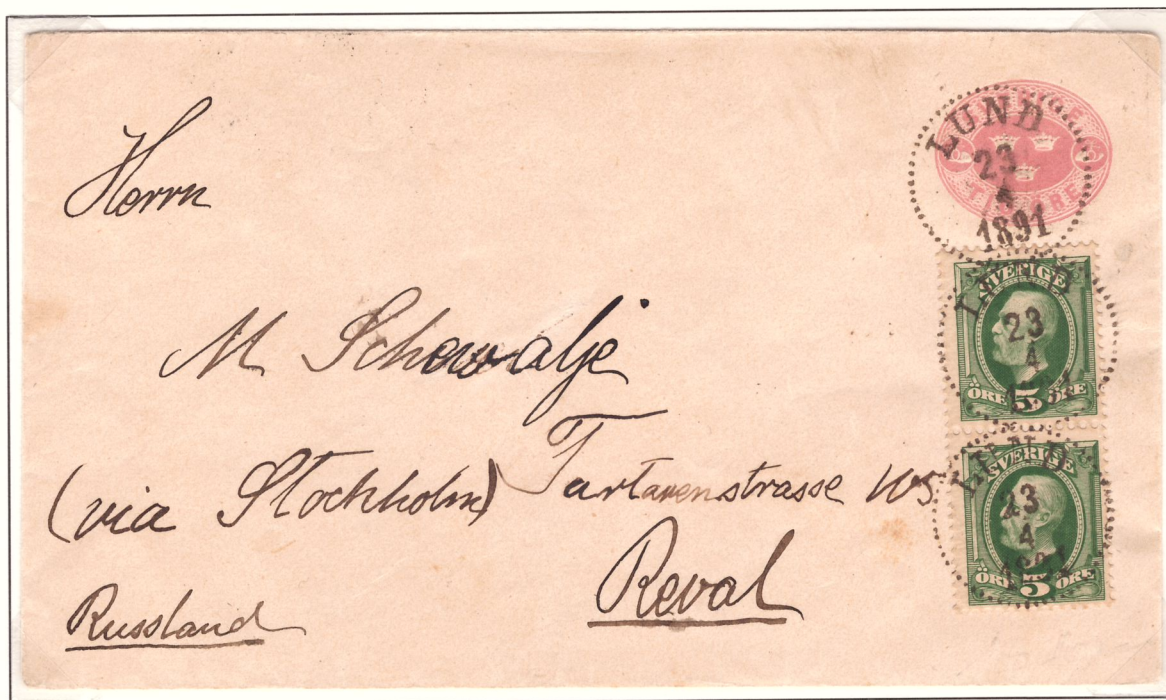


Sällsynt

Nyans a²: djupgrön - grön (1891-93)



Brev till Ryssland



Frankokouvert, tio öre, sänt till Reval (nuvarande Tallinn, Estland), med 5 öre koppartryck som kompletterande frankering. Portosats 20 öre (lägsta viktklass, UPU:s andra grupp). Avsant Lund 23/4 1891, ankomststämplat Reval 16/4 - enligt den julianska kalendern, motsvarande 29/4 enligt den gregorianska.

Nyans b¹: djupgrön - grön, blekt huvud (1892-94)*Nyans b²: svagt blåaktigt grön, blekt huvud (1893)*

En del av de ämnen som användes i tryckfärgerna för koppartrycksemissionen (speciellt tungspat och kromgult) medförde starkt slitage av plåtarna, vilket periodvis resulterade i mer eller mindre utpräglat "blekt huvud". För 5 öre har dessa märken klassificerats som nyans b¹-b². Se även blad 24, 51 och 65.

5 öre med exceptionellt blekt huvud på försändelse

Inrikes brev till Carlskrona, i lägsta viktklassen. Märkena på detta brev har tryckts med en ovanligt starkt sliten plåt. Avsant Karlshamn 6/2 1894. (e)

Nyans c: blågrön - blåaktigt grön (1893-97)



Tonat tryck

Finska figurstämplor

Normalprov använt på försändelse



Normalprov



Lokalbrev frankerat med par av normalprov 5 öre nyans c, vilket motsvarar dubbelt lokalporto. Avstämplat Stockholm 1 TUR, 30/1 1894, brevbäringsstämpel Stockholm Ö 30/1.

3.2.1 Koppartryck: 5 öre

Nyans c, d och e

Kurseringsperiod, nyans d-g:
2/2 1897 - 13/12 1914

Upplaga, nyans d-g: 669.744.140

Nyans d: gulaktigt grön (1897-1910)



De blågröna 5-öresmärkena i nyans c kunde förväxlas med den blå 20-öresvalören, speciellt i dåligt ljus. Därför bestämdes det att färgen på 5-öresmärket skulle ändras till en gulgrön nyans, vilket kungjordes i ett cirkulär den fjärde januari 1897. Den första leveransen av 5-öresmärken i den nya färgen gjordes i februari 1897.

Nyans e: gulgrön (1897-1910)



Nyans c och d som "nyansblandfrankering"



Frankokuvret 10 öre med tilläggsfrankering av 5 öre nyans c och d, som försändelse till Tyskland. Portosats 20 öre: utrikes porto, lägsta viktklassen, UPU:s andra grupp. Avsant Lund 26/7 1897, transitstämpel Trelleborg-Sassnitz 27/7, ankommet Bielefeld 28/7.

Nyans f: ljusgrön, klar färg (1897)



Nyans g: svagt gulaktigt grön, tonat tryck (1910-14)



Normalprov, nyans g, tête-bêche med mellansteg: **sällsynt** (e)

Häfte, nyans g



Häftet med 5 öre infördes 12/4 1904, och såldes fram till 13/12 1914. Varje häfte innehöll trettio märken (fem stycken 6-block), och totalt trycktes 185.128 häften. De första åren såldes häftena med ett påslag på 5 öre per häfte för att täcka tryckerikostnaden, men påslaget togs bort 27/3 1913.

Häftesmärkena trycktes med en specialgjord plåt: den innehöll tre grupper om vardera tre rader frimärken, varav den nedersta gruppen var upp-och-nervänd. Eftersom det papper som användes var detsamma som tidigare (K-papper, med vattenmärke krona) blev konsekvensen att minst en tredjedel av häftesmärkena har omvänt vattenmärke. Ur de tryckta arken skars sedan 6-blocken ut för hand, vilket gav helt jämna tandrader. Ett häftespar känns därför igen på att sidokanterna är jämna. En av raderna i tryckplåten innehöll inga frimärksbilder, utan denna rad samt arkmarginalerna användes sedan till inhäftningsremsor i häftena. Inhäftningsremsan kan därför vara perforerad eller operforerad.

Block ur häfte, med inhäftningsremsa



Brevkort till Norge, frankerat med 5 öre nyans e. Portosats 5 öre. Avstämplat Merakerbanens Postexp. 15/8 1905, ankommet Trondhjem 15/8.



Lokalbrev frankerat med 5 öre nyans g. Portosats 5 öre (lägsta viktklass). Avsant Stockholm 17 2/6 1911, ankommet Stockholm 1 3/6. Reklamkuvert för Münchens Bryggeri-Aktiebolag.

3.2.2 Koppartryck: 8 öre

Nyans a och b

Primärt avsedd användning:

- Inrikes trycksaker, 50-100 g
- Inrikes varuprov, upp till 100 g
- Tilläggsporto för utrikes postanvisning med 8 öres porto, upp till 36 kr (från 1/10 1907 upp till 18 kr)

Utgivningsdag: 27/10 1903
Utsänt från frimärksförrådet
26/10 1903 - 11/3 1912
Upplaga: 16.914.500

Nyans a: karminaktigt violett (1903-12)



Nyans b: karminviolett (1903-12)



Normalprov, med tandningsriktlinje

Adresslapp till varuprov



Adresslapp till inrikes varuprov, frankerad med 8 öre, nyans b. Portosats 8 öre, för lägsta viktklassen (upp till 100 g). Avsänt Göteborg 13/6 1907.

Nyans c: violettkarmin (1903-12)



Postanvisning till Norge

SVENSKA POSTVERKET.
 ADMINISTRATION DES POSTES DE SUÈDE.
 INTERNATIONELL POSTANVISNING.
 MANDAT DE POSTE INTERNATIONAL

å ett belopp af 35 kr. 70 öre
 de la somme de _____
 med siffror — en chiffres arabes

Växelkurs:
Cours du change: _____

Utbetaladt belopp:
Somme payée: _____

Trettio fem kronor och sjuttio öre
 Beloppet af mark, francs o. s. v. med bokstäver.
 Les unités en toutes lettres et en caractères latins.

att betalas till
payable à M Fru Schöckerders antikontor

Adressort: Kristiania
 Dieu de destination: _____

Adressatens bostad: Hjels Gulls gate
 Adresse du destinataire: _____

Adressland: Norge
 Pays de destination: _____

Gäller för 35 kr. 70 öre
 Bon pour _____ motsva-
 rande
 soit _____

Redovisningsnr: 16 Datum: 11.11.1911 Afsändande postkontor: Djursholm
 Numéro d'émission Date d'émission Bureau expéditeur:

Blankett n:r 10. (Augusti 1907.)
 Vederbörande postjästemans underskrift:
 Signature de l'agent qui a dressé le mandat.

JURSHOLM 11/11 1911
 JURSHOLM 11/11 1911

Postanvisning till Norge, frankerad med 8 öre, nyans c, tillsammans med 10 öre Gustav V i medaljong. Portosats 18 öre, för belopp mellan 25 och 36 kronor (fr o m 1/10 1907). Avsänd Djursholm 11/11 1911, ankommen Kristiania 12/11.

Påse till varuprov



Påse till inrikes varuprov, frankerad med 8 öre, nyans b. Portosats 8 öre, för lägsta viktklassen (upp till 100 g). Avsänd Norrköping 3 25/7 1904.

Tidningsbanderoll



Tidningsbanderoll frankerad med 8 öre, nyans c. Portosats 8 öre, för trycksak, andra viktklassen. Avsänd Stockholm 1 18/8 1910.

3.2.3 Koppartryck: 10 öre

Nyans a, b och c

Primärt avsedd användning:

- Inrikes och nordiskt brevporto, 1:a viktklassen (upp till 15 g, från 1/10 1907 upp till 20 g)
- Lokalbrev, 2:a viktklassen (15-125 g, från 1/10 1907 20-125 g)
- Utrikes brevkort utom Norden
- Utrikes trycksak, 2:a viktklassen (50-100 g)
- Inrikes postanvisning och tillägg för postförskott upp till 5 kr (från 1/8 1904)

Utgivningsdag: 21/5 1891

Kurseringsperiod:

21/5 1891 - 13/12 1914

Upplaga 1.127.237.870

Nyans a: mattkarmin (1891-93)



Nyans b: matt brunaktigt karmin (1891-93)



Normalprov

Nyans c: ljus karmin (1892-94)



Inrikes brevkort med postförskott



Inrikes brevkort 5 öre, med postförskott, tilläggsfrankerat med 10 öre nyans a och 5 öre nyans a². Portosats 20 öre: avgift för postförskott 15 öre, för belopp upp till 25 kr (fram till 1/8 1904). Avsant Upsala 2/9 1892.

*Nyans d: rosakarmin,
suddigt tryck (1894)*



Nyans e¹: högkarmin (1895-1911)



*Djup karmin
(1896-97)*

*Nyans e²: rödaktigt karmin
- rödkarmin (1897-1911)*



Normalprov, nyans e¹

Järnvägstelegram



Järnvägstelegram frankerat med 10 öre nyans e¹. Portosats 10 öre: om adressen låg utanför telegrambudets utdelningsområde skickades telegrammet som vanlig post, vilket i detta fall innebar inrikes brevporto. Avsant Vestra Torup 1/8 1899.



Nyans e² i 18-block avstämplat Elfdalen 12/12 1903.

Utländska stämplat



Dansk stämpel
Fra Sverige M, om-
vänt M (nyans e¹)

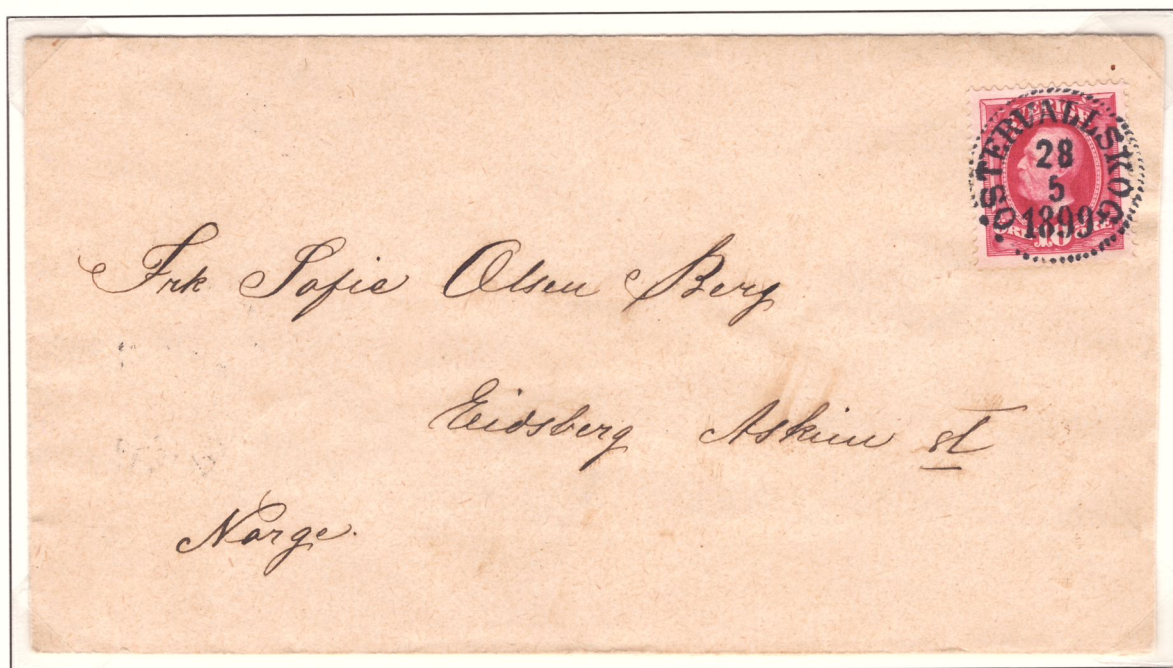


Dansk stämpel
Fra Sverige (nyans e²)



Norsk ortsstämpel
Praestebakke (nyans e¹)

Brev till Norge



Brev till Norge, frankerat med 10 öre nyans e². Portosats 10 öre (lägsta vikt-
klassen). Avsant Östervallskog 28/5 1899, stämplat PKXP No 67.A. 29/5.



”MB” (nyans e²)



”mottagningsbevis
begäres” (nyans e¹)



”Postmottagnings-
bevis” (nyans e¹)



Stämpel
”Mottagningsbevis”
(nyans e²)



Stämpel M. B.
(nyans e²)

Mottagningsbevis. Enligt instruktioner på postala blanketter skulle det frimärke som utgjorde kvitto på betalt mottagningsbevis makuleras för hand, med ”Mottagningsbevis begärdt” eller liknande. Stämplor med texten ”M.B.” eller ”Mottagningsbevis”, med eller utan ram, har också använts.

Postanvisning med mottagningsbevis

Mottagningsbevis

SVENSKA POSTVERKET.
INRIKES POSTANVISNING

å ett belopp af

Quittencia 85 (med bokstäfver.) (*79*) (med siffror.) kronor *85* öre (med siffror.)

att betalas till *F. L. Kronolänsmannen*

Herr eller Fru Holmgren

Adressatens bostad: *Oppmanna*

Bestämmelseorten: *Sickertorp*

Algiften för inrikes posten om beloppet uppgår till högst: 25 öre
öfrigt 100
200

15 öre
25
30
40
45

Redovisande postkontorets datumstämpel
KRYSTANSTAD
14
11
1901

1963

Vederbörande posttjänstemans underskrift

Blankett n:r 11.
(Oktober 1899.)

Postanvisning med mottagningsbevis, frankerad med 10 öre, nyans e¹ och 30 öre, nyans b. Portosats 40 öre: 30 öre för postanvisning mellan 50 och 100 kronor, 10 öre för mottagningsbevis. Avsänd Balsby 14/11 1901, via Kristianstad 14/11, ankommen Oppmanna 16/11.

Nyans f: klar brunaktigt karmin (1906-08)



Finsk figurstämpel
(Raumo)

Nyans g: karmin, starkt tonat tryck (1909-14)



Normalprov



Handskriven
makulering
Weda



Skyddsperforering, O. H.
(AB Oskar Hallberg, Örebro)

Häften

Häften med 10 öre såldes under samma period som häftena med 5 öre, från 12/4 1904 till 13/12 1914. Även 10-öreshäften innehöll 30 märken, och såldes först med ett påslag på 5 öre som sedermera togs bort. Den totala upplagan var 145.609 häften.



Block ur häfte, med inhäftningsremsa

Inrikes brev med reklammärke

Portosats 10 öre, för lägsta viktklassen; frankeringen uppklistrad på ett reklammärke för Vollmers Modobazar (**sällsynt** på försändelse). Avsant Lilla Edet 23/1 1910, ankommet Lidingö Villastad 24/1. (e)

3.2.4 Koppartryck: 15 öre

Nyans a

Primärt avsedd användning:

- Inrikes postanvisning och tillägg för postförskott (upp till 25 kr, från 1/8 1904 5-25 kr)

- Utrikes postanvisning, till Danmark och Norge (upp till 25 kr)
- Tilläggsporto för rek och postförskott

Utgivningsdag: 4/12 1896
 Utsändes från frimärksför-
 rådet 4/12 1896 - 7/8 1911
 Upplaga: 32.836.900

Nyans a: rödbrun (1896-1911)



Normalprov



Handskreven makulering
 Surahammar



Röd stämpel Upsala

På grund av risken för förväxling mellan 15-öresmärket och a-nyansen av 30 öre ändrades färgen på 30 öre till en mer rent brun (se blad 55).

Inrikes postanvisning

SVENSKA POSTVERKET.
INRIKES POSTANVISNING

å ett belopp af

Sjuttan (med bokstäver.) (17) kronor (med siffror.) öre; (med siffror.)

att betalas till *Sala Spritbolag*

Adressatens bostad: _____

Bestämmelseorten: *Sala*

Annoterad vid nedan angifna postkontor i postanvisningskontrabok under löpande nr *761*

Blankett nr 11.
 (Oktober 1899.)

Redovisande postkontor
OCKELBO
 18
 12
 1901

C. Grönberg
 Vederbörande posttjänstomans underskrift.

Inrikes postanvisning, portosats 15 öre, för belopp mellan 5 och 25 kr. Avsänd Ockelbo 18/12 1901, ankommen Sala 18/12.

Nyans b: ljus rödbrun (1896-1911)



Blå stämpel
Stockholm Söd

Finsk ångbåtssilhuettstämpel
(typ 1); 5 öre nyans d

Violett stämpel
Höör

Postanvisning till Danmark

SVENSKA POSTVERKET.
ADMINISTRATION DES POSTES DE SUÈDE.
INTERNATIONELL POSTANVISNING.
MANDAT DE POSTE INTERNATIONAL

å ett belopp af 1 kr. 35 öre
de la somme de _____
med siffror — en chiffres arabes

Beloppet af mark, francs o. s. v. med bokstäver.
Les unités en toutes lettres et en caractères latins.

att betalas till
payable à M Eric Rosendahl

Adressort: Köpenhamn
Lieu de destination:

Adressatens bostad: Nørreholz. 46
Adresse du destinataire:

Adressland: Danmark
Pays de destination:

Gäller för 35 motsva-
Bon pour _____ rande
kr. 35 öre

Redovisningsnr. Datum Afsändande postkontor. Bureau expéditeur:
Numéro d'émission Date d'émission Köpenhamn

Blankett n:r 10. (Augusti 1907.)
Vederbörande posttjänstemans underskrift.
Signature de l'agent qui a dressé le mandat.

Tjänsteanteckningar
Indications de service.

Redov. postk:s stämpel
STOCKHOLM
12 4 12
LINNEG.

Postanvisning till Danmark, portosats 15 öre, för belopp upp till 25 kr.
Avsänd Stockholm 5 Linnégatan 12/4 1912, ankommen Köpenhamn 13/4.

Nyans c: matt rödaktigt brun (1899-1911)

Handskriven makulering Ryd

Inrikes trycksak med postförskott

Trycksak med postförskott, frankerad med 15 öre, nyans c, och 4 öre tvåfärgad siffer-
typ. Portosats 19 öre: 4 öre för inrikes trycksak (lägsta viktklassen), och 15 öre som
avgift för postförskott (belopp 5 - 25 kr). Avsänd Liljeholmen 1 3/11 1909; returnerad
till avsändaren, ankommen till Liljeholmen 1 5/11 (anteckning "vägrad" på baksidan).

3.2.5 Koppartryck: 20 öre med vattenmärke

Nyans a, typ I

Primärt avsedd användning:

- Utrikes brev, första viktklassen
- Inrikes brev, andra viktklassen
- Inrikes brev med postförskott, upp till 5 kr (från 1/8 1904)
- Lokalt rekbrev (från 1/7 1905)

Utgivningsdag: 27/3 1891
Utsändes från frimärksför-
rådet 27/3 1891 - 27/8 1911
(typ I och typ II)
Upplaga, typ I: 2.627.000

Nyans a, typ I: ultramarinaktigt blå (1891)



Kännetecken, typ I: Intill örat endast vertikala linjer i nacken. De första leveranserna av 20 öre, fram till hösten 1891, är typ I.



Inrikes assurerat brev



Assurerat brev frankerat med 20 öre, tillsammans med 50 öre ringtyp med posthorn. Portosats 70 öre: inrikes porto 20 öre (andra viktklassen), ass-tillägg 50 öre (för belopp mellan 500 och 1000 kr). Avsant Ofvanåker 12/12 1891.

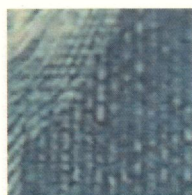
Upplaga, typ II (alla nyanser): 110.641.300

Tidig användning, typ II

Nyans a, typ II: ultramarinaktigt blå (1891-92)



Kännetecken, typ II: Horisontella och vertikala linjer i nacken vid örat. De horisontella linjer i nacken som skiljer typ I och II gjordes som en eftergraving direkt på plåten. Som en följd av detta kan linjerna variera något mellan olika märken.



Detta klipp, stämplat Finshyttan 17/10 1891, är den **tidigaste kända** användningen av 20 öre typ II. (e)

Brev till Samoa



Brev till Samoa (**4-10 kända** under Oscarsperioden). Portosats 40 öre: lägsta viktklassen, UPU:s tredje grupp (före 1/1 1895). Avsant Upsala 7/6 1892, stämpel PKXP N^o 2 B UTR N 8/6, transitstämpel San Fransisco 28/6.

Nyans b: klar eller matt ultramarinblå (1892-94)

Nyans c: gråaktigt mattblå, "skifferblå" (1894-96)



Klar ultramarinblå Matt ultramarinblå

Adresskort till paket med postförskott

968

Kupong till adresskort.
(Kan af adressaten fränskiljas och behållas.)

Inlemningspostanstaltens stämpel.
LYCKSELE 11 1 1894

Afsändarens namn och bostad:

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

(Blankett n:r 239.)
Maj 1885.

Adresskort till paketpostförsändelse

Härmed pakets märkt adress vikt 1/2 kg. gr.; värde kr. öre; postförskott å kr. öre.

Till

Bronnhusen
Alf S. Lindahl

Adressatens bostad

Adresspostanstalt

Fraktafgift: betald med Kr. 45 öre.

att erläggas af mottagaren Kr. öre.

Försändelsen innehåller intygas.

Motiv

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

APOTEKET 11 JAN. 94 1 LYCKSELE

Adresskort till inrikes paket med postförskott, frankerat med 20 öre nyans b, matt ultramarinblå, tillsammans med 5 öre nyans c. Portosats 45 öre: 30 öre paketporto (vikt upp till 1/2 kg), postförskott 15 öre (för belopp upp till 25 kr). Avsant Lycksele 11/1 1894.

Nyans d: blå (1896-1911)



"LÖSEN ... ÖRE"



Normalprov

Lokalt rekommenderat brev



Portosats 20 öre (lägsta viktlassen, från 1/7 1905). Avsant Göteborg 4 4/6 1907.

Nyans e: djupt turkosblå, starkt tonat tryck (1910-11)



Inrikes assurerat brev



Portosats 40 öre: inrikes brevporto 10 öre (lägsta viktklassen), ass-
avgift 30 öre (belopp upp till 500 kr). Avsant Örebro 3/2 1910.

3.2.6 Koppartryck: 20 öre utan vattenmärke

Nyans a

Utsändes från frimärksförrådet
22/8 1911 - 10/10 1911

Upplaga: 1.725.100

Nyans a: blå (1911-12)



Under 1911 tog K-papperet med vattenmärke krona slut innan tryckplåten för 20 öre Gustav V i medaljong var framställd. Det blev därför nödvändigt att trycka en upplaga av 20 öre Oscar på B-papper, utan vm krona och med enbart marginalvattenmärke. Se även blad 24 och 53.

Adresskort till inrikes paket med postförskott

Adresskort till inrikes postförskott. nr. **709.** **Nora**

Härmed ett bref — ~~brefkort~~ — ~~korsband~~ — ~~pake~~
(De överflödiga orden strykas.)

till *fr. Gerda Nilsson*

Adressatens bostad: *Björkberg*

Adresspostanstalt: *Hamra*

Å försändelsen begäres postförskott till belopp, som finnes angifvet å nedanstående postanvisning, hvars adressat är försändelsens afsändare.

(För anteckning om rekommendation eller assurans.)

Uppgift å innehållet: _____ (Antecknas endast för paket.)

Otvannämnda försändelse finnes att å härvarande postanstalt afhämta inom 14 dagar (ankomstdagen oräknad) mot kvitto här nedan och erläggande af postförskottsbeloppet.

Försändelsen i fråga har jag denna dag i oskadadt skick mottagit; erkännes.

Hamra den *4-11* 19*11*

Gudr. Nilsson

Adresspostanstaltens datumstempel för ankomstdagen
HAMRA
4
1911

Ankomstnr: *109*

Vikten af paket: _____ kg.

Utgör *25* 25 ÖRE SVERIGE
sen a: *25* 25 ÖRE SVERIGE
bringas frimärkena i denna belopp
Elj. *25* 25 ÖRE SVERIGE
ni *25* 25 ÖRE SVERIGE

Adresskort till paket med postförskott, frankerat med 20 öre utan vattenmärke ihop med 25 öre Gustav V i medaljong. Varken vikt eller postförskottsavgift framgår av adresskortet, men portosatsen 45 öre motsvarar sannolikt paketporto 30 öre (för vikt upp till 1 kg) plus avgift för postförskott 15 öre. Avsant Nora 2/11 1911, ankommet Hamra 4/11 1911.

3.2.7 Koppartryck: 25 öre med vattenmärke

Nyans a¹ och a²

Primärt avsedd användning:

- Inrikes postanvisning samt tillägg vid brev och paket med postförskott, 25-50 kr

- Inrikes och nordiskt rekbrev, första viktclassen (från 1/7 1905)
- Lokalt rekbrev, första viktclassen (till 30/6 1905)

Utgivningsdag: 4/12 1896

Utsändes från frimärksför-

rådet 4/12 1896 - 2/5 1911

Upplaga: 34.077.900

Nyans a¹: rödorange (1896-97)



Stämplat december 1896

Nyans a²: rödaktigt orange (1897-1900)



Grönblå stämpel Bärby

Inrikes assurerat brev



Assurerat brev frankerat med 25 öre, nyans a², tillsammans med 30 öre, nyans b. Portosats 80 öre: inrikes porto 20 öre (andra viktclassen), ass-tillägg 60 öre (50 öre upp till 1000 kr, plus 2 öre per 100 kr därutöver, för totalbeloppet 1.500 kr). Avsant Orsa 14/10 1900.

Nyans b: orange - gulaktigt orange (1900-1911)



Normalprov

Finsk figurstämpel

Wärde-stämpel

Inrikes postanvisning

SVENSKA POSTVERKET.
INRIKES POSTANVISNING

å ett belopp af

Trettio (*30*) kronor *45* öre;
(med bokstäver.) (med siffror.) (med siffror.)

att betalas till *Herrn*
M. P. Nordahl

Adressatens bostad: _____
Bestämmelseorten: *Helsingborg.*

Annoterad vid nedan angifna postkontor i postanvisningskontrabok under löpande nr: *578*

Blänkett n:r 11.
(November 1896.)

Vederbörande posttjenstemans underskrift.
K. K. K.

Redovisande postkontorets datumstämpel
KLIPPAN
28
7
1899

Portosats 25 öre, för belopp mellan 25 och 50 kr. Avsänd Perstorp 28/7 1899, transitstämplad Klippan 28/7, ankommen Helsingborg 29/7.

Nyans c: rödaktigt orange, blekt huvud (1906-09)

Liksom för 5-öresvalören uppträder en period "bleka huvuden" också på 25-örevalören; dessa har klassificerats som nyans c. Slitaget berodde på inblandningen av tungspat (bariumsulfat), som användes som tillsats för att förbättra färgens tryckeegenskaper men även fungerade som slipmedel, och färgämnet kromgult (blykromat), som hade en starkt nötande inverkan. Se även blad 24, 26 och 65.

Inrikes rekommenderat brev

Portosats 25 öre: 10 öre inrikes porto (lägsta viktklassen), plus rektillägg 15 öre (fr o m 1/7 1905). Avsant Myrheden 15/3 1911.

Nyans d: brunaktigt orange, rent tryck (1909-11)



Nyans e: matt brunorange (1909-11)



Adresskort till inrikes paket

102 Stockholm 16

Adresskort till paket.

Härmed Paket

Assureras för _____

Postförsrott å _____

Till Herr
de Rendahl

Adressatens bostad: _____

Adresspostanstalt: Hvitsand

Vikt, kilogram.	öre.
ej öfver 1	30
öfver 1-3	50
» 3-5	75
» 5-5½	90
» 5½-6	105
o. s. v. pr ylt-terligare ½	15

Tjänsteanteckningar: 3

Vikt: _____ kg. _____ gr. Lösen: _____ öre.

Ankomstnr: 54

Adresskort till paket, frankerat med 25 öre, nyans e. Portosats 50 öre, för vikt mellan 1 och 3 kg. Avsant Stockholm 16 24/5 1910, anlänt Hvitsand 26/5.

3.2.8 Koppartryck: 25 öre utan vattenmärke

Nyans a

Utsändes från frimärksförrådet
23/5 1911 - 5/9 1911

Upplaga: 1.316.900

Nyans a: rödaktigt orange (1911-12)



Liksom för 20-öresvalören blev det nödvändigt att trycka en upplaga av 25 öre på B-papper, på grund av att tryckplåten för motsvarade valör med Gustav V i medaljong inte blev färdigställd i tid. Se även blad 24 och 48.

Inrikes rekommenderat brev



Inrikes rekbrev frankerat med 25 öre utan vattenmärke tillsammans med 10 öre Gustav V i medaljong. Portosats 35 öre: 20 öre inrikes brevporto (andra viktklassen), 15 öre rek-avgift. Avsant Frinnaryd 23/10 1911.

3.2.9 Koppartryck: 30 öre

Nyans a

Primärt avsedd användning:

- Inrikes och nordiskt rekbrev, första viktclassen (till 30/6 1905)
- Utrikes brev, andra viktclassen, 20-40 g (från 1/10 1907)
- Inrikes expressbrev, första viktclassen
- Inrikes postanvisning och tillägg för postförskott, 50-100 kr
- Inrikes paket upp till 0,5 kg, till 30/6 1905; från 1/7 1905, upp till 1 kg

Utgivningsdag: 6/10 1891
Utsändes från frimärksförrådet 6/10 1891 - 10/10 1911
Upplaga: 52.162.100

Nyans a: gulaktigt - rödaktigt brun (1891-96)



Gulaktigt brun

Violett stämpel Borås



Rödaktigt brun

Blå stämpel Berga

Inrikes expressbrev



Portosats 30 öre: inrikes porto 10 öre, plus tillägg för expressutdelning 20 öre. Avsant Östersund 24/5 1895, ankommet Stockholm N 25/5.

Nyans b: brun (1896-1911)

Färgen på 30 öres-märket ändrades 1896 till rent brun, för att minska risken för förväxling med det nyligen utgivna 15 öres-märket.



Normalprov

Blå stämpel,
Stockholm Ank.*Betalning av lösen för inrikes paket*

939. Kristianstad

Adresskort till paket.

Härmed 1 Paket Vikt _____ Kg.

Assureras för _____

Till U. Nov

Mrs Ph. Bonde

Adressatens bostad: Bosjöklöster

Adresspostanstalt: Höör Snogeröd

inrikes paket.	
Vikt kilogram.	öre.
ej öfver 1	30
öfver 1-3	50
» 3-5	75
» 5-5½	90
» 5½-6	105
o. s. v. pr ytterligare ½	
	15

LÖSEN
30 öre

OBS! Vid utlämnandet skall försändelsen frimärkas för lösenbeloppet och frimärkena makuleras.

Adresskort till paket, avsänt Kristianstad 15/2 1912 och frankerat med 30 öre Gustav V i medaljong (för vikt upp till 1 kg). Därefter eftersänt från Höör till Snogeröd, och lösenbelagt med 30 öre (motsvarande nytt grundporto för paketet). Lösenavgiften kvitterades med 30 öre Oscar. Anlänt Snogeröd 16/2. Försändelser med lösenetikett, där lösenavgiften kvitterats med ett Oscarsmärke, är **sällsynta**. (e)

Postkort använt för eftertaxering

Postkort frankerat med 30 öre nyans a, använt för eftertaxering av ett underfrankerat paket med postförskott. Avsant Falun 21/11 1893.

Inrikes rekommenderat brev

Inrikes rekombrev frankerat med 30 öre nyans b. Portosats 30 öre: inrikes brevporto 10 öre (lägsta viktklassen), rektillägg 20 öre (fram till 1/7 1905). Avsant Haparanda 10/4 1896.

Nyans c: mörkt rödaktigt brun (1896-98)



Nyans d: mörkbrun (1900-11)



Då mottagningsbevis begäres, anbringas här ett tioöres frimärke, som makuleras medelst påskriften »mottagningsbevis».

SVENSKA POSTVERKET.
INRIKES POSTANVISNING

å ett belopp af

Femtio /: 51 /: kronor ~ öre;
(med bokstäfver.) (med siffror.) (med siffror.)

att betalas till *Herr Landtkausliden*
J. A. Björkman

Adressatens bostad: _____
Bestämmelseorten: *Karlstad.*

anvisning a belopp af högst 25 kronor utgör 15 öre, för belopp öfver 25 men icke öfver 50 kronor 25 öre och för belopp öfver 50 till och med 100 kronor 30 öre.

Annoterad vid nedan angifna postkontor i vederbörande kontrabok under löpande n: *249*

Blankett n: 11.
(September 1893.)

Postkontorets datumstämpel
ÅRJENG
7
1903

Vederbörande posttjenstemans underskrift.
Ernst

Inrikes postanvisning, frankerad med 30 öre koppartryck, nyans d. Portosats 30 öre, för belopp mellan 50 och 100 kr. Avsänd Åsbyfors 7/4 1903, via Årjeng 7/4, ankommen Karlstad 9/4.

3.2.10 Koppartryck: 50 öre

Nyans a

Primärt avsedd användning:

- Inrikes assbrev, andra viktklassen, asstillägg upp till 500 kr
- Inrikes paket 0,5-1 kg, till 30/6 1905; från 1/7 1905, 1-3 kg

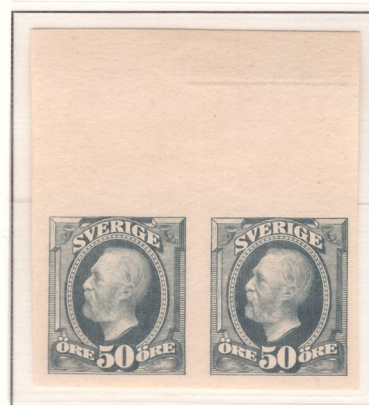
- Utrikes postanvisning till Storbritannien, USA, Kanada och Ryssland, upp till 50 kr

Utgivningsdag: 5/12 1891

Nyans a-c utsändes från frimärksförrådet 5/12 1891 - 29/2 1904

Upplaga, nyans a-c: 6.962.900

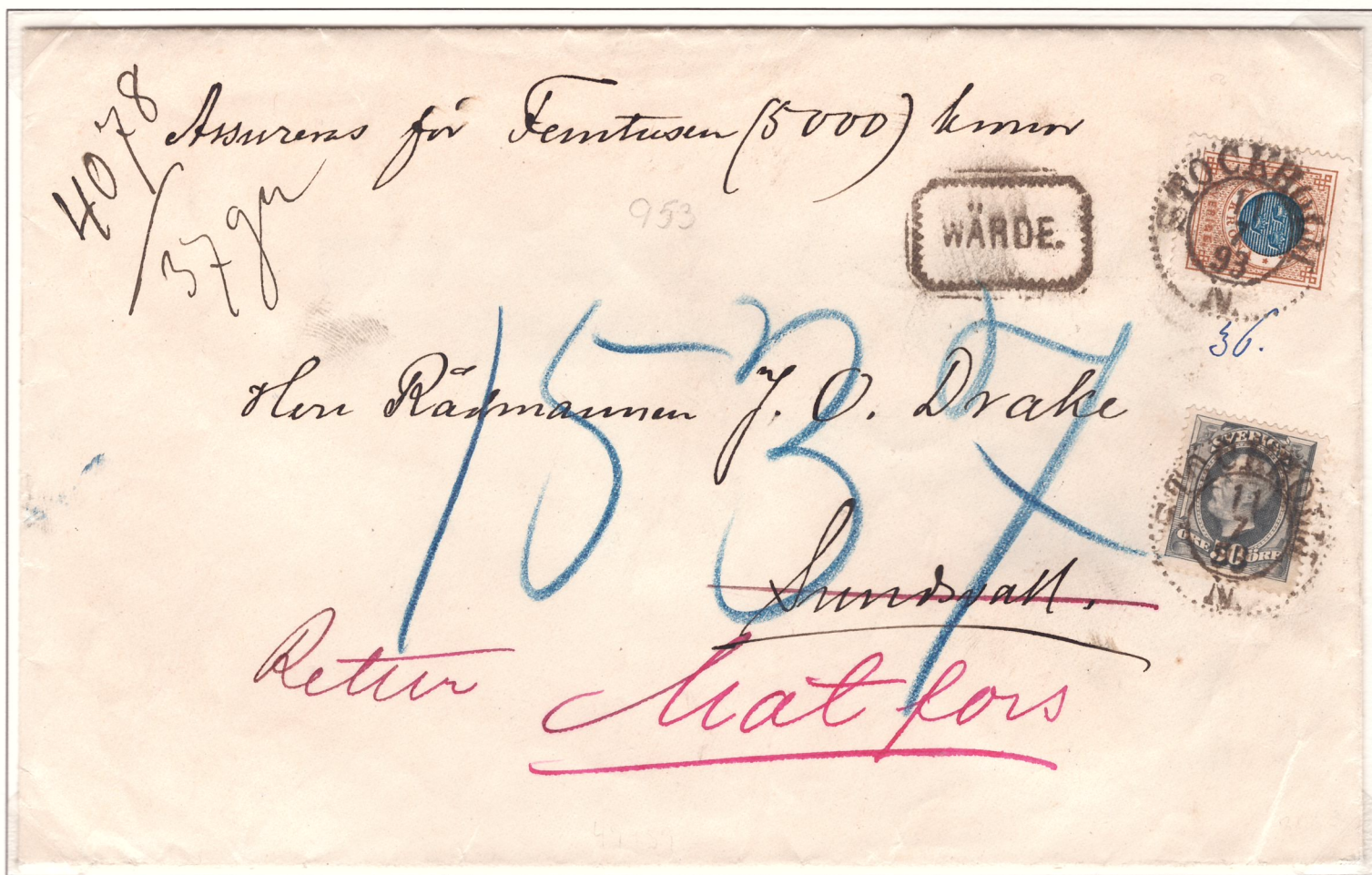
Nyans a: lilagrå (1891-94)



Beteckningarna på nyanserna a och b av 50 öre koppartryck som används i detta exponat är omvända jämfört med de som används i SFF:s Oscarshandbok, i enlighet med en ny rekommendation från SFF:s expertråd.

Normalprov

Inrikes assurerat brev



Inrikes assbrev frankerat med 50 öre nyans a tillsammans med 1 krona ringtyp med posthorn. Portosats 1 kr 50 öre: inrikes brevporto 20 öre (andra viktklassen), ass-tillägg 1 kr 30 öre (50 öre upp till 1000 kr, plus 2 öre per 100 kr därutöver, för totalbeloppet 5000 kr). Avsant Stockholm N 11/7 1893, anlant Sundsvall 13/7, returnerat till Matfors.

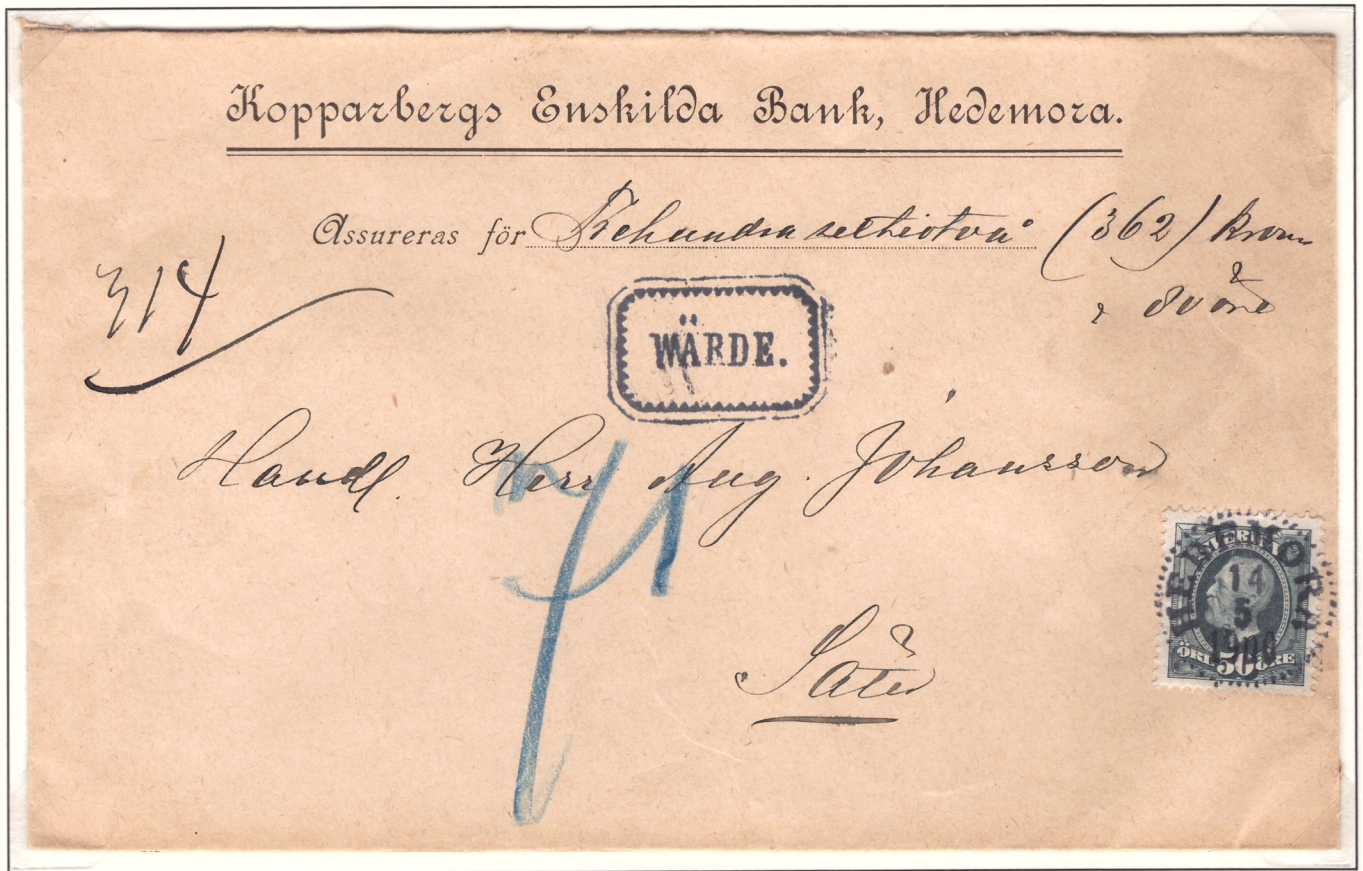
Nyans b: blåaktigt grå (1894-97)



Nyans c: blågrå (1896-1904)



Inrikes assurerat brev



Inrikes assbrev frankerat med 50 öre, nyans c. Portosats 50 öre: inrikes brevporto 20 öre (andra viktlassen), plus ass-tillägg 30 öre (för belopp upp till 500 kr). Avsant Hedemora 14/5 1900.

3.2.10 Koppartryck: 50 öre

Nyans d

Utsändes från frimärksförrådet
1/3 1904 - 4/2 1912

Upplaga, nyans d: 8.773.400

Nyans d: olivaktigt grå - olivgrå (1904-12)



Normalprov

Nyans c av 50 öre kunde förväxlas med det blå 20 öresmärket, och därför ändrades färgen på 50 öre till olivgrå 1904. Den första leveransen av d-nyansen sändes ut den 1:a mars 1904.

Adresskort till inrikes paket

Kupong.
Bör af adressaten fränskiljas och behållas).

Uppgift å paketets innehåll:
Sjilver

Afsändarens namn och bostad:
*Hanna Johanna
Addnäs
Stäket*

Blankett n:r 239.
(Februari 1908.)

Adresskort till paket.

Härmed *Stäket paket*

Assureras för

Postförskott å


Till *Herr
Alfred Höfger
Knappstorp
Vikersvik*

Adressatens bostad:
Adresspostanstalt:

Tjänsteanteckningar

Vikt: *2 1/2* kg. Lösen: öre.

17. Stäket



inrikes paket.

Vikt, kilogram.	öre.
ej öfver 1	30
öfver 1-3	50
» 3-5	75
» 5-5 1/2	90
» 5 1/2-6	105
o. s. v. pr ytterligare 1/2	15

Ankomstn:r

Portosats 50 öre, för vikt mellan 1 och 3 kg. Avsant Stäket 26/2 1912, anlänt Vikersvik 26/2.

Speciella makuleringar



Rek-stämpel



Figurstämpel
(troligen finsk)

Listpostanvisning till USA

170
KUPONG.

Afsändarens namn och adress:
*A. J. Andersson
am. Svanvik
Hjeltaby*

(Andra meddelanden från afsändaren må ej förekomma å kupongen.)

440 SVENSKA POSTVERKET.
POSTANVISNING till England eller Amerika,
eller till land eller ort, hvans postanvisningsutvexling med Sverige förmedlas af Storbritanniska postverket eller Amerikas förenta staters postverk,
å ett belopp af *250* / kronor — öre,
(med bokstäfver.) (med siffror.) (med siffror.)

att betalas till *Mr. Axel Andersson*
Adressatens bostad: *5954 May St. S. W. Chicago*
Bestämmelseorten: *Chicago*
Stat (state): *Ills* Krets (county): Land: *Nordamerika*

Annoterad vid nedan angifna postkontor i vederbörande kontrabok under löpande n:r *7*

Blankett n:r 2.
(September 1893.)

Postanvisningen expedieras från inbetalningspostkontoret till postkontoret i Malmö.

Vederbörande posttjenstemans underskrift.
Linné

Listpostanvisning till USA, frankerad med 50 öre tillsammans med 1 krona ringtyp med posthorn. Portosats 2 kr 50 öre: 50 öre per 50 kr, för ett totalbelopp av 250 kr. Avsänd Svanesund 10/4 1906, anländ Malmö 11/4.

3.2.11 Koppartryck: 1 krona

Nyans a

Primärt avsedd användning:

- Inrikes paket 1,5-3 kg (till 30/6 1905)
- Tilläggsporto på högt assurerade brev och paket

- Paket upp till 3 kg till Finland, med direkt sjöpost från svensk till finsk hamnort

Utgivningsdag: 19/1 1900
 Utsändes från frimärksförrådet 19/1 1900 - 7/6 1911
 Upplaga: 3.791.500

Nyans a: karminrosa och grå (1900-08)



Normalprov

Kupong.
 (Kan af adressaten fränskiljas och behållas.)

Inlämningspost-ansattens stämpel.

Uppgift å paketets innehåll:
 Manufaktur

Afsändarens namn och bostad:
 Albert Andersson
 + OCT. 1900 +
 UDDEVALLA.

Blankett n:r 239.
 (Maj 1894.)
 16568

POSTFÖRSKOTT

353 Uddevalla

Adresskort till paketpostförsändelse.

Härmed 1 paket

Assureras för _____

Postförskott å Sjögården (26) Kr. 47/1

Till Herr O. J. Andersson

Adressatens bostad: Gunnarberg

Adresspostanstalt: Stensjö

Tjensteanteckningar.

Vigt: <u>6</u> kg. _____ gr.	Postafgift betalad med <u>9</u> kr. <u>05</u> öre.	Befordringsväg: att erläggas af adressaten _____ kr. _____ öre.
------------------------------	---	--

Adresskort till paket med postförskott, frankerat med 1 krona tillsammans med 5 öre nyans d. Portosats 2 kr 5 öre: paketporto 180 öre (före 1/7 1905), postförskott 25 öre. Avsant Uddevalla 3/10 1900.

Nyans b: Karmin och grå (1901-11)



Nyans c: Violettaktigt karmin och grå (1903-05)

Nyans d: Mörkt violettaktigt karmin och grå (1903-05)



Adresskort till paket till Finland

Kupong—Coupon.
Kan frånskiljas af adressaten.
Peut être détaché par le destinataire.

Inlämningspostanstaltens stämpel.
GNOSJÖ
10
12
1910
Timbre du bureau d'origine.

518. Gnosjö
UTLEMNAS FRÅN TULLKAMMAREN
NOUDETAVA TULLIKAMARISTA
Bulletin d'expédition.

Sverige.
Suède.

Adresskort till paket. — *Bulletin d'expédition.*

Härmed / paket. Antal tulldeklarationer:
Ci-joint colis. Nombre de déclarations en douane.

Assureras för
Valeur assurée

Postförskott å
Montant du remboursement

Till *Mr. J. Koskinen*
Å

Adressort: *Kristinestad*
Lieu de destination:

Gata och husnummer:
Rue et numéro:

Adressland. — *Pays de destination:* *Finland*

Vikt. *2 1/2* kg. — gr. Tullafgifter: *)
..... kg. — gr. *Droits de douane:*

Befordringsväg:
Acheminement: *Stk*

Blankett n:r 65.
(Juli 1909.)
*) Att ifyllas i adresslandet. — À remplir dans le pays de destination.

Plats för frimärken
Application du timbre-poste

Frankerat med 1 krona, nyans b. Portosats 1 krona, för vikt upp till 3 kg. Avsant Gnosjö 10/12 1910, via Åbo 13/12, ankommet Kristinestad 15/12. Stämplat "Utlemnas från Tullkammaren".

Listpostanvisning till Canada

376 kr.

KUPONG.

Afsändarens namn och adress
 Riksdagsman
 J. Andersson
 Bergsöle
 Västmanlands
 län
 Sveden

(Andra meddelanden från afsändaren må ej förekomma å kupongen.)

MALMÖ 1 9 10
 FAN. UTR. KONTR.

Blankett n:r 2.
 (Augusti 1907.)

345
 346 De
 Förent
 land
 förmed

POSTANVISNING
 på ett belopp af 376 kronor — öre.

Trehundra sjuttio sex kr. — öre.
 (Krontalet skrives med bokstäfver.)

Till Svenskamerikanska C. A. Bäckström
 Adressatens bostad: New Westminster B. C.
 Adresspostanstalt och adressland: Kanada Nord Amerika

Närmare adressuppgift, såsom state och county i Amerika, guvernement i Ryssland o. s. v.:

Till utväxlingspostanstalten i
 MALMÖ.

Redovisningsnr: 52
 52a

Införd i postanvisningsjournal under vidstående nummer, betygas:
 A. Nyström
 (Vederbörande posttjänstemans underskrift.)

Redovisande postkontor
 datumstämpel.
 UMEÅ 29 8 1910

Portosats 4 kronor: 50 öre per 50 kronor, för ett totalbelopp av 376 kronor. Avsänd Umeå 29/8 1910, via Malmö 1 1/9. Listpostanvisningar till Canada är **sällsynta**.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Allmänt om varianter på Oscar II koppartryck

En rik flora av varianter förekommer på koppartrycksemissionen. Varianter uppträder mest frekvent på de valörer som utgavs tidigast (p g a "barnsjukdomar" i trycktekniken) och trycktes i störst upplagor: 5, 10, 20 och, i viss mån, 30 öre. Varianter är mer ovanliga på de valörer som trycktes i mindre upplagor (50 öre), eller utgavs senare, när tryckteknikerna förbättrats (8, 15 och 25 öre), eller bägge delarna (1 krona). I exponatet är de olika typerna av varianter ordnade efter om de uppstått i samband med tryckningen av frimärksbilden eller i samband med perforeringen.

Sliten plåt



Första perioden (1892-93)

Andra perioden (1906-10)



Andra perioden (1906-10)

25 öre utan vm

Koppartrycksemissionen trycktes i stora upplagor, och tryckplåtarna blev med tiden slitna. De finare gravyrinjerna i porträttet försvann så småningom, vilket gav "blekt huvud" som resultat. För 5 och 25 öre är märken med blekt huvud klassificerade som separata nyanser - 5 öre nyans b (blad 26), 25 öre nyans c (blad 51) - men blekt huvud förekommer också på flera andra valörer. Tryck från speciellt slitna plåtar uppträder under olika perioder, bl a 1892-93 och 1906-10.

"Blek panna"



"Blek panna"
Mycket sällsynt (e)



Normalt märke
av samma nyans

På 5 öre förekommer också, mycket sällsynt, en variant kallad "blek panna". Orsaken till varianten är inte klarlagd, men i detta fall är det troligen inte frågan om tryck med en sliten plåt. En möjlig förklaring är i stället att en felaktig präglingsrulle eller matris använts vid framställningen av tryckplåten, och att tryckplåten kasserades så snart det oönskade slutresultatet blev uppenbart.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Dragspel innan tryckning



Dubbelt dragspel



Dubbelt dragspel



Dragspel i rampartiet

Frimärksarken trycktes i fuktat skick, för att förbättra upptaget av tryckfärg från plåtarna. Detta gjorde arken "sladdrigare" och gav ökad risk för att veck skulle uppstå och så kallade dragspel bildas. Oftast slätades pappersveckan ut först om märket så småningom avlägsnades från försändelsen, men ibland gjordes det redan i samband med att försändelsen frankerades vilket kunde ge som resultat att märket avstämplades "i drag-spelet". Dragspel förekommer på alla valörer, men är **sällsynta speciellt på 1 krona**.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Plåtskador



"Jack i vimpeln"



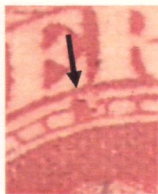
"Romben", position 59 (1892-1900)



"Blixt i femman", övre högra märket,
position 40 (1892-1900)



Plåtskada i övre marginalen,
övre högra märket



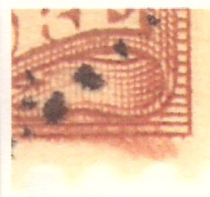
Förstadium till "Ägget"



"Ägget"



Plåtskada i övre marginalen



Plåtskada i nedre marginalen

Koppartrycksemissionen framställdes med djuptrycksteknik (se blad 24), vilket gör att plåtskador som ger fördjupningar i plåten infärgas och ger upphov till färgade områden i det tryckta märket. På detta och det efterföljande bladet visas representativa exempel på plåtskador. Vissa av plåtskadorna på 5, 10 och 20 öre identifierades redan tidigt, och har fått speciella namn.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Plåtskador



Plåtskada i övre marginalen

"Kommatecknet", position 91, nedre vänstra märket; även plåtspricka längs nedre marginalen i de två nedre märkena

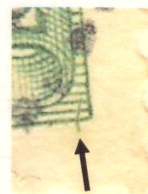


Plåtskada i övre högra hörnet



Plåtskada i övre marginalen

"Kommatecknet" på 5 öre (1892-1902)



Inrikes brevkort frankerat med 5 öre, nyans d, med varianten "kommatecknet" i nedre högra hörnet. Portosats 5 öre. Avsant Skara 29/3 1902.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Plåtsprickor



Vid nedre ramen



I övre vänster hörn



Vid nedre ramen



Vid övre vänster hörn



I övre marginalen



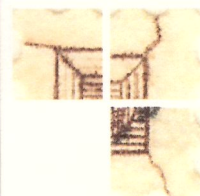
Vid övre ramen



I nedre marginalen



I tre av hörnen



Mellan andra och tredje märket i nedre raden



Vid nedre ramen



Genom ERI



På grund av det hårda slitaget på tryckplåtarna (se blad 65) uppstod med tiden utmattningssprickor. De framträder normalt som oregelbundna linjer, ofta längs en ramsida eller utgående från ett hörn, men även inne i frimärksbilden.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Lödskarvlinjer



1,6-1,7 mm från märkesbilden (period 1)

Vinkelräta lödskarvlinjer

Lödskarvlinjer uppkom till följd av otillräcklig avslipning av skarvarna mellan de blyplattor som användes för framställning av nya tryckplåtar. De förekommer under två tidsperioder, 1891-92 respektive 1900-01, på något olika avstånd till märkesbilderna.



1,3 mm från märkesbilden (period 2)

10 öre med lödskarv på försändelse



Inrikes brev frankerat med 10 öre, nyans e¹, med lödskarvlinje i nedre marginalen (period 2, 1,3 mm från märkesbilden). Avsant PKXP N° 50. A 16/3 1901.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Vaxlinjer



I nedre marginalen I vänster marginal I höger marginal I höger marginal

Metoden att framställa tryckplåtarna från sammanlödda blyplattor byttes senare ut mot en teknik som byggde på att gravyren pressades in i ett tunt vaxskikt, och från detta framställdes sedan tryckplåten. Om förhöjningar i vaxskiktet inte slipades bort helt ledde detta till fördjupningar i tryckplåten och färgade linjer i marginalen mellan märkesbilderna. Vaxlinjer är normalt tjockare än lödskarvlinjer.

Färgmättad torkduk eller överfylld infärgning



Kladd från färgmättad, dåligt rengjord torkduk; **sällsynt**

Överfylld infärgning av tryckplåten

Vid tryckning av koppartrycksmärkena användes torkdukar för att ta bort tryckfärg från ograverade områden av plåten. Om en sådan torkduk inte rengjordes eller byttes ut i tid kunde detta resultera i att kladd eller klumpar av tryckfärg lossnade från torkduken och gav färgfläckar på plåten. Alltför kraftig infärgning av plåten kunde också ge en liknande effekt, om torkduken inte förmådde ta upp all överskotts-färg.

Förskjutet huvud, 1 krona



Förskjutet nedåt Förskjutet uppåt höger

Vid framställningen av valören 1 krona trycktes de två färgerna i separata operationer. Trots att man använde s k färgpassningslinjer som hjälpmedel (se blad 77) förekommer det sällsynt att trycken är så förskjutna att huvudet berör rampartiet. Däremot var kontrollen rigorös när det gällde att sortera bort ark med "omvänt huvud" - inget sådant exemplar av det utgivna märket har någonsin rapporterats.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Spegeltryck



Spegeltryck av huvudet

Spegeltrycken kan variera mycket i styrka, beroende dels på hur snabbt tryckfärgen torkade (vilket varierar mellan de olika valörerna) och dels på hur spegeltrycket uppkommit - genom att tryckpressen "gått tom", så att däckeln blivit infärgad och nästa ark som lagts i blivit tryckt på bägge sidor, eller genom avkladdning av färg från ett annat, ännu inte torkat ark.

Förskjutet spegeltryck



Del av fyra märkesbilder;
mycket sällsynt (e)

Dubbelt spegeltryck



Mycket sällsynt (e)

Förskjutet spegeltryck har sannolikt uppkommit genom avkladdning från ett annat nytryckt ark. Dubbelt spegeltryck kan ha uppstått antingen genom tryck från infärgad däckel följt av avkladdning från ett annat ark, eller genom avkladdning två gånger med en liten förskjutning av arken mellan gångerna.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Partiellt spegeltryck



Partiellt spegeltryck
av ramen (e)

Partiellt spegeltryck kan ha uppstått genom att däckeln i tryckpressen blivit delvis infärgad, eller genom avkladdning från en nytryckt, vikt ark. Partiellt spegeltryck är **mycket sällsynt** på 1 krona.

Spegeltryck använt för frankering



Mycket sällsynt förekommer att märken med spegeltryck använts för frankering genom att de klistrats med den spegeltryckta sidan utåt. Om posttjänstemannen inte upptäckte tilltaget så godkändes frankeringen, och sidan med spegeltryck blev makulerad. (e)

Spegeltryck på framsidan



Spegeltryck på framsidan har troligen uppstått genom avkladdning från ett ovanpå liggande, nytryckt ark som blivit vikt efter tryckningen. Spegeltrycket i detta exemplar är upp- och nervänt, och något vridet (syns tydligast i övre vänstra hörnet). **Mycket sällsynt** på 10 öre. (e)

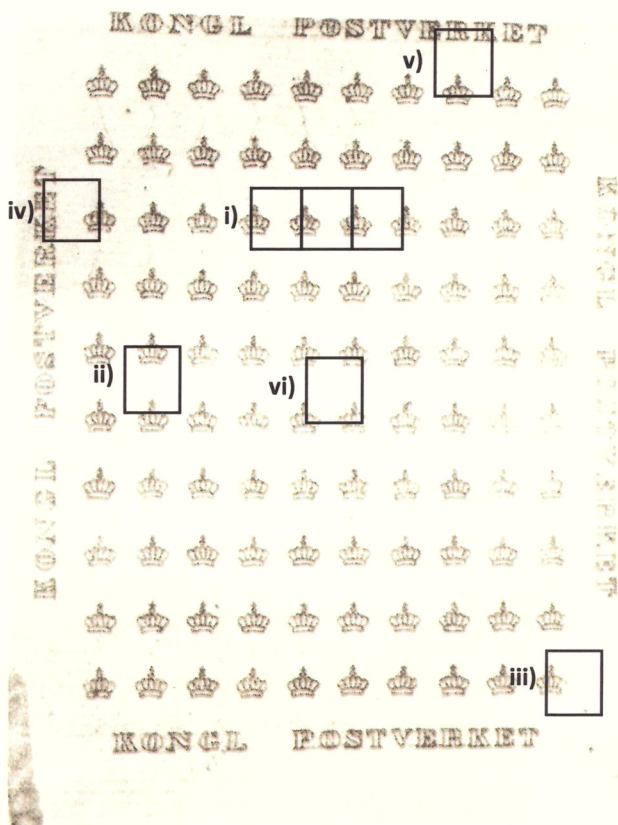
Spegeltrycket är upp- och nervänt, förskjutet åt vänster ca 6 mm, och nästan diagonalt i förhållande till det ordinarie trycket. **Tre exemplar är kända på 5 öre enligt FACIT.** (e)

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Vattenmärkes-varianter



i) Delar av två kronor i sidled; **sällsynt på 1 krona (e)**

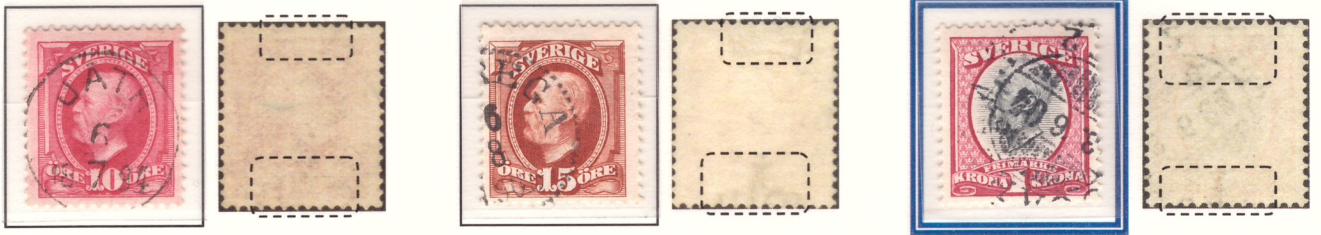


Vid framställningen av märkena i koppartryck användes huvudsakligen papper med vattenmärke krona, som i marginalen även hade texten "KONGL POSTVERKET". Om arket vid tryckningen var förskjutet i sidled eller höjddled, eller om arket vändes upp- och ned, blev också vattenmärkena förskjutna respektive omvända. Förskjutning i höjddled är mer sällsynt än förskjutning i sidled. Omvända vattenmärken är relativt vanliga på 5 och 10 öre, till följd av hur häftena med dessa valörer framställdes, men mer ovanliga på andra valörer. Varianter där vattenmärket är både omvänt och förskjutet är förstås speciellt sällsynta. På detta och de två följande bladen visas exempel på förskjutna, omvända, respektive förskjutna och omvända vattenmärken, och möjliga placeringar i arket visas till vänster.

Illustrationen av det använda papperet är tagen ur handboken "Oscarsperiodens frimärken", utgiven av Sveriges Filatelistförbund.

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Vattenmärkes-varianter



ii) Delar av två kronor i höjdlid; **mycket sällsynt** på 1 krona (e)

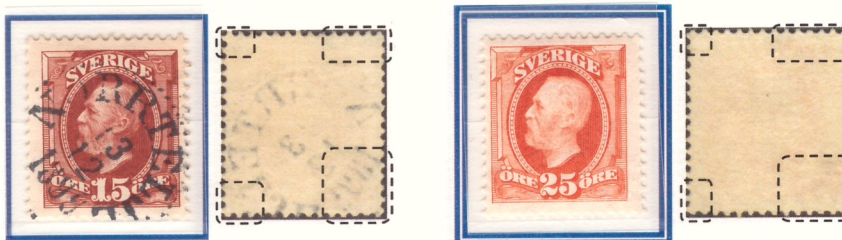
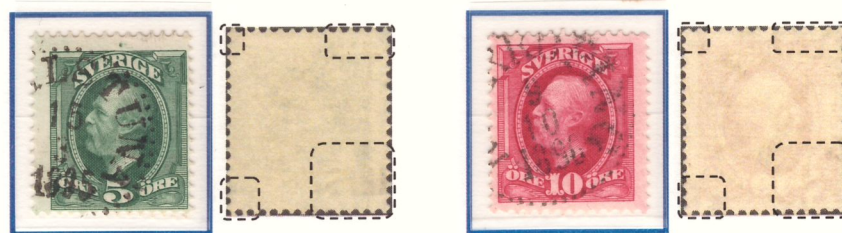


iii) Del av en krona i sidled; **sällsynt**



iv) Del av en krona och KPV i sidled; **sällsynt**

v) Del av en krona och KPV i höjdlid; **mycket sällsynt** (e)



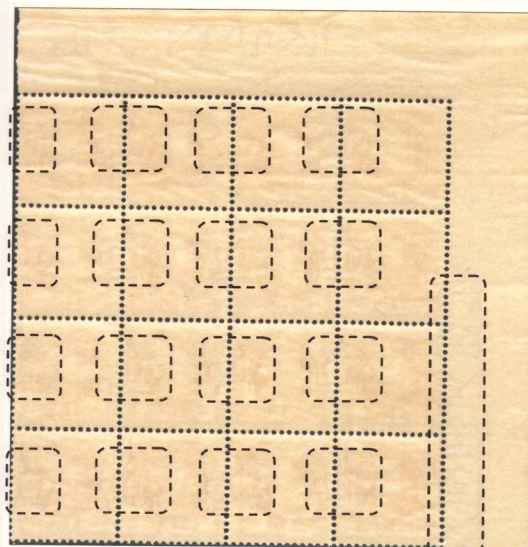
vi) Delar av fyra kronor; **sällsynt** på 5, 10 och 15 öre, **mycket sällsynt** på 25 öre (e)

3.3.1 Koppartryck: varianter uppkomna vid tryckningen

Vattenmärkes-varianter



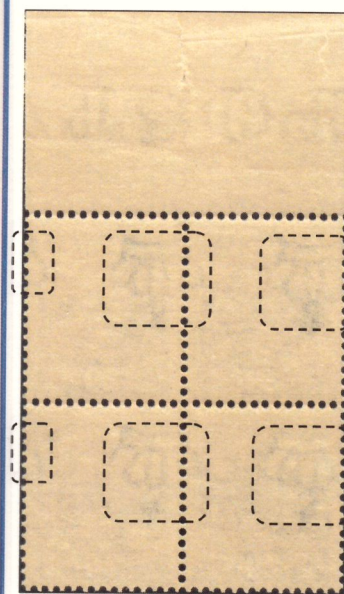
I detta block är vattenmärket förskjutet så att 12 märken har delar av två kronor i sidled, det översta märket i kolumnen närmast marginalen har del av en krona, och de tre nedersta märkena i samma kolumn har del av en krona och KPV. Varianten del av krona och KPV är **mycket sällsynt** på 15 öre.



Omvänd krona;
sällsynt på 1 krona



Del av en omvänd krona och KPV;
tre kända på 10 öre enligt FACIT (e)



Delar av två omvända kronor i sidled; **sällsynt**

3.3.2 Koppartryck: varianter uppkomna vid perforeringen

Tandningsriktlinje



I nedre vänstra hörnet
(position 41)



I nedre högra hörnet
(position 50)



I övre vänstra hörnet
(position 51)



I övre vänstra hörnet
(position 51)



I övre högra hörnet
(position 60)



I övre högra hörnet
(position 60)

Som hjälpmedel vid perforeringen av öresvalörens graverades så kallade tandningsriktlinjer eller passningsstreck i mitten på arken, mellan positionerna 41 och 51 samt mellan positionerna 50 och 60. På märken som har bred marginal kan ibland delar av en sådan tandningsriktlinje synas i ett av hörnen.

Färgpassningslinjer



Position 41



Position 5-6



Position 51



Position 95



Position 96

Vid tryckningen av 1 krona graverades färgpassningslinjer i mitten på arken, både lodrät och vågrät, för att man snabbt skulle kunna avgöra om de två trycken blivit alltför förskjutna i förhållande till varandra. Om de olikfärgade linjerna låg alltför långt från varandra kasserades arket. På märken där perforeringen är tillräckligt förskjutet kan ibland delar av färgpassningslinjer synas i marginalen.

3.3.2 Koppartryck: varianter uppkomna vid perforeringen

Förskjuten tandning



”Rufftandning”



Felande tandningsnål



Häftespar; näst nedersta perforeringshållet mellan märkena saknas

”Dubbeltand”
upptill i höger
marginal

Trots att tandningsriktlinjer användes som hjälpmedel vid perforeringen (se föregående blad) förekommer märken med kraftigt förskjuten perforering, **sällsynt** t o m så kraftigt att man ser delar av fyra märkesbilder. Förskjuten perforering, där delar av mer än en märkesbild syns, är generellt **sällsynt för valören 1 krona**. Med tiden blev perforeringsverktyget slitet, vilket gav upphov till så kallad ”rufftandning” och även felande (avbrutna) tandningsnålar. Effekten av en avbruten tandningsnål kan synas som ett saknat perforeringshål, som i häftesparet, eller som en eller flera ”dubbeltänder”.

3.3 Koppartryck: varianter

Dubbelperforering



Mycket sällsynt på 5 öre;
dessutom par ur häfte (e)

Pappersveck innan perforeringen



"Dragspel" innan perforeringen, vilket ger ett förstorat märke; **sällsynt**

Sällsynt förekommer så kallad sågtandning, där arket av misstag perforerats två gånger. En annan ovanlig variant har uppstått när arket blivit vikt efter tryckning av frimärksbilden, men innan perforeringen - detta resulterar sedan i ett märke förstorat på någon ledd. Så kallade "dragspel" innan perforeringen är betydligt mer sällsynt än dragspel som uppstått innan tryckningen av frimärksbilden.

10 öre halverat på försändelse



Lokalbrev i lägsta viktklassen, frankerat med ett lodrät halverat 10 öre, nyans e¹. Uppgifter om en officiellt godkänd halvering, orsakad t ex av en temporär brist på 5-öresmärken, har inte hittats, men det halverade märket har ändå godtagits som frankering. Avsant Sollefteå 27/10 1909, ankomststämplat Sollefteå 28/10.

4. Koppartryck: epilog

Pappersprov för Gustav V i medaljong



Franskt papper



Engelskt, gult papper



Vitt papper utan vattenmärke

Oscar II avled 1907, och förberedelser för utgivning av frimärken med porträtt av den nya kungen, Gustav V, påbörjades. Provstryck med olika papperssorter gjordes genom användning av plåtar till 10 öre Oscar II koppartryck. Några sådana visas på detta blad, som också är det sista i exponatet.